

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Nina KOŽELJ

**VPLIV VRTIČKARSTVA NA ODLOČITEV ZA
NAKUP LOKALNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Nina KOŽELJ

**VPLIV VRTIČKARSTVA NA ODLOČITEV ZA NAKUP LOKALNIH
KMETIJSKIH PRIDELKOV**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**INFLUENCE OF GARDENING ON DECISION TO BUY LOCAL
AGRICULTURAL PRODUCE**

GRADUATION THESIS
Higher Professional Studies

Ljubljana, 2016

Diplomsko delo je zaključek visokošolskega strokovnega študija Agronomija in Hortikultura. Opravljeno je bilo na Katedri za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega prostora ter ekonomiko in razvoj podeželja, Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Zbiranje podatkov je bilo izvedeno tudi v Novi Gorici.

Študijska komisija 1. in 2. stopnje Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomske naloge imenovala prof. dr. Andreja UDOVČA in za somentorico asist. dr. Vesno MILIČIČ ter za recenzentko prof. dr. Majdo ČERNIČ ISTENIČ.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Gregor OSTERC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Andrej UDOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: asist. dr. Vesna MILIČIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: prof. dr. Majda ČERNIČ ISTENIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Podpisana izjavljam, da je naloga rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, ne izključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Nina Koželj

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Vs
DK	UDK 635.018 (497.4) (043.2)
KG	vrtničkarstvo/anketa/vpliv/odločitev/nakup/lokalni kmetijski pridelki/Goriška
AV	KOŽELJ, Nina
SA	UDOVCĀ, Andrej (mentor)/MILIČIČ, Vesna (somentorica)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI	2016
IN	VPLIV VRTIČKARSTVA NA ODLOČITEV ZA NAKUP LOKALNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV
TD	Diplomsko delo (Visokošolski strokovni študij)
OP	IX, 34, [7] str., 1 preg., 24 sl., 2 pril., 41 vir.
IJ	sl
JJ	sl/en
AI	V diplomski nalogi smo s pomočjo spletne in terenske ankete pridobili podatke o obsegu vrtničkarstva na področju Goriške in podatke o zadovoljstvu ponudbe, o kupnih navadah in o odnosu do lokalnih kmetijskih pridelkov. V anketo, ki se je izvajala od srede aprila 2016 do konca junija 2016 na Goriškem, smo zajeli 64 oseb. Ugotovili smo, da 75 % anketirancev obdeluje vrt, od tega jih je večina žensk starih od 41 do 60 let z univerzitetno izobrazbo in povprečnim mesečnim družinskim dohodkom od 1000 do 2000 €. Vrt obdelujejo na manjših površinah, večino v glavni rastni sezoni, kjer prevladuje listnata zelenjava, plodovke in začimbe ter dišavnice. Višek pridelka podarijo ali predelajo. Kljub lastni pridelavi še vedno kupujejo vse sveže pridelke, predvsem gomoljnice, stročnice, plodovke in sadje. Pri ponudbi lokalnih svežih kmetijskih pridelkov so vrtničkarji bolj zadovoljni kot anketirancev, ki ne obdelujejo vrta, vendar jih kupujejo manj pogosto. Največkrat kupujejo v večjih trgovinah, na tržnicah in kmetijah. Nihče ne kupuje preko spleta. Odločilni dejavnik za nakup preko spleta je poznanje pridelovalca in njegovih pridelkov, ekološka pridelava in možnost dostave na dom. Večina anketirancev pogreša več promocije in boljše, širšo ter dostopnejšo ponudbo lokalnih pridelkov.

KEY WORDS DOCUMENTATION

- DN Vs
- DC UDC 635.018 (497.4) (043.2)
- CX gardening/surveys/influence/decision/to buy/local agricultural produce/Goriško
- AU KOŽELJ, Nina
- AA UDOVČ, Andrej (supervisor)/MILIČIČ, Vesna (co-advisor)
- PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
- PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
- PY 2016
- TI INFLUENCE OF GARDENING ON DECISION TO BUY LOCAL AGRICULTURAL PRODUCE
- DT Graduation thesis (Higher professional studies)
- NO IX, 34, [7] p., 1 tab., 24 fig., 2 ann., 41 fer.
- LA sl
- AL sl/en
- AB In this thesis we are using the web and field surveys to obtain data on scale gardening in Goriško and data on the satisfaction of offer, purchase habits and attitudes to local farmer produce. The survey was carried out from mid-April 2016 to the end of June 2016 in Goriško. We covered 64 persons. We found that 75 % of respondents grow their own food, of which the majority are women aged 41 to 60 years, with an university degree and average monthly family income about 1000 to 2000 €. Gardens are processed in smaller areas, mostly in the main growing season, which is dominated by leafy vegetables, fruit, spices and herbs. The excess of the crop is donated or reprocessed. Despite its own production they are still buying all fresh produce, especially tuberous crop, legumes, nightshade and fruit. With the offer of fresh local agricultural produce the gardeners are more satisfied than those respondents who do not grow their own food, but they buy them less frequently. They most buy fresh local produce in major shops, markets and farms. For his purpose nobody is using the internet. Decisive factor to buy online, is knowing producer and his/hers produce, organic production and the possibility of home delivery. Most of respondents miss an extra promotion and better, wider and more accessible range of local agricultural produce.

KAZALO VSEBINE

	Str.
KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	III
KEY WORDS DOCUMENTATION	IV
KAZALO VSEBINE	V
KAZALO PREGLEDNIC	VII
KAZALO SLIK	VIII
KAZALO PRILOG	X
1 UVOD	1
1.1 NAMEN DIPLOMSKEGA DELA	1
1.2 HIPOTEZE	1
2 PREGLED OBJAV	2
2.1 URBANO ALI MESTNO KMETIJSTVO	2
2.1.1 Tipi urbanega kmetijstva	3
2.1.2 Vplivi urbanega kmetijstva	3
2.1.2.1 Ekonomski vpliv	3
2.1.2.2 Socialni vpliv	3
2.1.2.3 Ekološki vpliv	4
2.2 VRTIČKARSTVO	4
2.2.1 Umestitev vrtničkarstva	4
2.2.2 Zgodovina vrtničkarstva	5
2.2.3 Problematika vrtničkarstva v Sloveniji	5
2.2.4 Vrtničkarstvo na Goriškem	6
2.2.4.1 Vrtničkarstvo v Novi Gorici	6
2.3 LOKALNO KMETIJSTVO	6
2.3.1 Lokalna pridelava hrane	7
2.3.2 Lokalna trajnostna oskrba	7
2.4 SAMOOSKRBA S HRANO IN PREHRANSKA VARNOST	8
2.4.1 Samooskrba s hrano in prehranska varnost v Sloveniji	9
2.5 PROMOCIJA LOKALNO PRIDELANE HRANE	10
2.5.1 Promocija lokalno pridelane hrane na Goriškem	10
2.5.1.1 Goriški vrtovi - Orti Goriziani (OGV)	10
2.5.1.2 Kupujmo goriško	11

3	MATERIALI IN METODE	12
3.1	SPLETNO IN TERENSKO ANKETIRANJE PREBIVALCEV GORIŠKE REGIJE	12
3.2	ANKETNI VPRAŠALNIK	12
3.3	OBDELAVA PODATKOV	12
4	REZULTATI	13
4.1	DEMOGRAFSKA STRUKTURA ANKETIRANCEV	13
4.2	OBDELAVA VRTA	17
4.3	ODNOS ANKETIRANCEV DO LOKALNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV	20
4.4	VIŠINA MESEČNIH SREDSTEV, KI JIH ANKETIRANCI PORABIJO ZA NAKUP SVEŽE ZELENJAVE IN SADJA TER ZAČIMB IN DIŠAVNIC	22
4.5	ODNOS ANKETIRANCEV DO NAKUPA LOKALNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV	25
4.6	KUPOVANJE SVEŽIH PRIDELKOV V GLAVNI RASTNI SEZONI IN IZVEN RASTNE SEZONE	25
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	28
5.1	RAZPRAVA	28
5.2	SKLEPI	30
6	POVZETEK	31
7	VIRI	32
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	Str.
Preglednica 1: Tržne rastlinske bilance, Slovenija, 2013/2014 (SURS, 2014)	9

KAZALO SLIK

	Str.
Slika 1: Delež anketirancev glede na spol, n = 64	13
Slika 2: Delež anketirancev glede na starost, n = 64	14
Slika 3: Delež anketirancev glede na občino prebivanja, n = 64	14
Slika 4: Delež anketirancev glede na število družinskih članov v gospodinjstvu, n = 64	15
Slika 5: Delež anketirancev glede na višino skupnega mesečnega dohodka v gospodinjstvu, n = 64	15
Slika 6: Delež anketirancev glede na stopnjo izobrazbe, n = 64	16
Slika 7: Delež anketirancev glede na vrsto prehrane, n = 64	16
Slika 8: Delež anketirancev glede na delovno razmerje, n = 64	17
Slika 9: Delež anketirancev glede na to ali obdelujejo vrt, n = 64	18
Slika 10: Delež anketirancev glede na velikost vrta, ki ga obdelujejo, n = 64	18
Slika 11: Delež anketirancev, ki obdelujejo vrt, glede na letno obdobje obdelovanja, n = 64	19
Slika 12: Delež anketirancev, ki obdelujejo vrt glede na razpolaganje z viškom pridelka n = 64	19
Slika 13: Delež anketirancev glede na vrsto pridelkov, ki jih pridelujejo na vrtovih, n = 64	20
Slika 14: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketiranci, ki ne obdelujejo vrta, glede na pogostost odločitve nakupa lokalnih kmetijskih pridelkov, n = 64	21
Slika 15: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrta in anketiranci, ki ne obdelujejo vrta, glede na mesto nakupa lokalnih kmetijskih pridelkov, n = 64	21
Slika 16: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketiranci, ki vrta ne obdelujejo, glede na njihovo stopnjo zadovoljstva s ponudbo lokalnih kmetijskih pridelkov, n = 64	22
Slika 17: Delež anketirancev glede na višino porabljenih sredstev za nakup sveže zelenjave in sadja ter začimb in dišavnic, n = 64	23
Slika 18: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketirancev, ki ne obdelujejo vrta, glede na višino porabljenih mesečnih sredstev za nakup sveže zelenjave, n = 64	23
Slika 19: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketirancev, ki ne obdelujejo vrta, glede na višino porabljenih mesečnih sredstev za nakup svežega sadja, n = 64	24
Slika 20: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketirancev, ki ne obdelujejo vrta, glede na višino porabljenih mesečnih sredstev za nakup svežih začimb in dišavnic, n = 64	24
Slika 21: Delež anketirancev glede na odločilni dejavnik za nakup lokalnih kmetijskih pridelkov preko spleta, n = 64	25

Slika 22: Povprečna mesečna količina kupljenih različnih pridelkov glede na rastno sezono, n = 64	26
Slika 23: Delež razlike med količino kupljenih različnih vrst pridelka glede na rastno sezono, n = 64	26
Slika 24: Razmerje med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketiranci, ki vrta ne obdelujejo, glede na količino kupljenih različnih vrst pridelka v glavni rastni sezoni od maja do septembra in izven rastne sezone od oktobra do aprila, n = 64	27

KAZALO PRILOG

Priloga A: Nagovor k sodelovanju izpolnjevanja anketnega vprašalnika

Priloga B: Anketni vprašalnik

1 UVOD

Kmetijstvo je temelj življenja, saj so civilizacije nastajale, ko so se ljudje naselili na nekem območju in začeli pridelovati pridelke. Z razvojem civilizacij so nastajala nova urbana naselja, ki so se postopoma začela širiti, tudi na račun pridelovalnih površin. V preteklosti se je večino hrane pridelalo na približno enakih območjih kot so zaselki, vasi in manjša mesta, kjer so živeli in hkrati pridelovali hrano. Ta trend se je s preseljevanjem v večja mesta in s širjenjem le teh spremenil, saj se danes pridelano hrano vozi v oddaljena mesta, kjer je njeno pomankanje oz. ni rodovitne zemlje.

Današnje raziskave kažejo, da se število prebivalcev, ki živijo v večjih mestih, urbanih naseljih in metropolah naglo povečuje, kar posledično vodi tudi v večje povpraševanje po hrani. Tako do leta 2030 pričakujejo, da bo 60 % vsega prebivalstva živelo v mestih (Food ..., 2009). Tukaj nastane največji problem, kako zagotoviti, s čim manjšimi stroški, ne samo dovolj hrane, ampak da bo le ta tudi dostopna, pestra in kakovostna, in da bo njena pridelava in predelava imela najmanjši negativni vpliv na okolje. Nekateri vidijo rešitev v urbanem in lokalnem kmetijstvu, ki je ponekod v tujini že dobro vpeljana praksa, pri nas pa je šele v razvoju. Kljub temu se naša kmetijska politika vse bolj zaveda pomembnosti lokalnega in urbanega kmetijstva, zato je njen strateški cilj pospešiti ponudbo in povpraševanje po kakovosti in zdravju koristni trajnostno lokalno pridelani hrani (Lokalna ..., 2016).

Spreminjajo pa se tudi potrebe sodobnega človeka, ki ob vseh informacijah, do katerih lahko dostopa, postaja vse zahtevnejši. S svojo ozaveščenostjo do zdravega načina življenja, teži h kakovostni, sveži in zdravi ter okusni hrani. Tako vse bolj posega po hrani, ki je lokalno kmetijsko pridelana, ali pa jo celo sam pridelava, saj le ta zaradi kratkih in hitrih poti od rastišča do krožnika obdrži svoj bogati in tradicionalni okus, hkrati pa ohrani večino pomembnih hranilnih vrednosti. Pri tem pa s svojo odločitvijo za lokalne pridelke manj onesnažuje okolje in pomembno vplivajo na ohranitev in razvoj podeželja.

1.1 NAMEN DIPLOMSKEGA DELA

Pri pregledu končnega poročila Analize ponudbe in povpraševanja po lokalnih kmetijskih pridelkih in izdelkih na področjih izvajanja projekta Orti Goriziani/Goriški vrtovi (OGV) sem zasledila podatek, da večina anketirancev ne kupuje sveže zelenjave, ker jo ali sami pridelujejo ali pa jo dobijo od sorodnikov in sosedov (Udovč in sod., 2015). To nas je napeljalo k domnevi, da je vrtničkarstvo lahko resna konkurenca lokalnim kmetijskim pridelkom, zato je namen te naloge, da preko spletne in terenske ankete ugotovimo, koliko je na Goriškem vrtničkarstva, kdaj in kaj ljudje sami pridelujejo, in koliko ter kdaj in katere lokalne kmetijske pridelke kupujejo.

1.2 HIPOTEZE

Glede na že pridobljene podatke pričakujemo, da je vrtničkarstvo v Goriški regiji konkurenca lokalnim kmetijskim pridelkom, zato se vrtničkarji v glavni rastni sezoni redkeje odločajo za nakup svežih lokalnih kmetijskih pridelkov, ko pa kupujejo sveže pridelke, so lokalnim bolj naklonjeni. Drugi, ki sami ne pridelujejo svežih pridelkov, le te kupujejo konstantno čez celo leto in zanje tudi več potrošijo.

2 PREGLED OBJAV

2.1 URBANO ALI MESTNO KMETIJSTVO

Urbano kmetijstvo bi lahko definirali na več načinov. Med prvimi se omenja v okviru Razvojnega programa Organizacije združenih narodov (OZN), Program Združenih narodov za razvoj (UNDPO – United Nations Development Program) kot dejavnost, ki uporablja in predeluje naravne vire in mestne odpadke za pridelavo kulturnih rastlin in rejo živali. Izvaja se na različno velikih parcelah od manj kot 20 m² in vse do več kot 10 ha z namenom prodaje, predvsem, na lokalne trge, nekaj pa tudi na nacionalne in globalne trge (Smit in sod., 1996).

Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO - Food and Agriculture Organisation) navaja, da je urbano kmetijstvo pridelava hrane znotraj mest na različnih mestih kot so balkoni, terase, dvorišča, strehe, neuporabljene javne površine kot tudi na skupnostnih vrtovih in sadovnjakih, za potrebe mestnega prebivalstva. Poleg tega pa upošteva tudi manjšo tržno pridelavo hrane v rastlinjakih in na odprtih prostorih. Prideluje se predvsem zelenjava in sadje, zelišča in začimbe, koruza in oreški ter se redijo manjše živali in gojijo ribe (The state ..., 1996). FAO loči tudi mestno in primestno kmetijstvo, ki tekmujeta za zemljo, vodo, energijo in delo. Mestno kmetijstvo se izvaja predvsem na manjših območjih v mestih kot so vrtovi, balkoni, posode, neuporabljene parcele, predvsem za lastno oskrbo ter v manjšem obsegu tudi za trg znotraj sosesk. Primestno kmetijstvo pa se izvaja na kmetijskih zemljiščih v bližini mesta kot intenzivno trženjski hortikulturni ali živinorejski obrat (mleko, jajca...) (Urban ..., 2001).

Fundacija Centri virov na področju mestnega kmetijstva in prehranske varnosti (RUAF – Resource Centres on Urban Agriculture and Food Security Foundation) definira urbano kmetijstvo kot pridelavo kulturnih rastlin in rejo živali znotraj mest in njihovi okolici. Urbano kmetijstvo je vpeto in prepleteno v mestni ekonomski in ekološki sistem in izkorišča prebivalce kot delovno silo. Uporablja tipične mestne vire, kot so organski odpadki za kompost in odpadne vode za namakanje. Ima tudi direkten, pozitiven in negativen vpliv na mestno ekologijo. Je v neposredni povezavi s porabniki, saj je del mestnega prehranskega sistema, ki tekmuje z drugimi funkcijami za prostor in je pod vplivom mestnih načrtov in njene politike. Z rastjo in razvojem mesta se urbano kmetijstvo krepi in je del mestnega sistema in ne nekaj, kar so s seboj prinesli priseljenci iz podeželja (RUAF ..., 2016).

Kot verodostojno definicijo urbanega kmetijstva lahko upoštevamo tudi Mougetovo definicijo, ki pravi, da je urbano kmetijstvo dejavnost, ki se izvaja v mestih, velemestih ali metropolah in na njihovem obrobju za pridelavo in rejo, predelavo ter distribucijo različnih prehranskih in ne-prehranskih dobrin. Pri tem uporablja naravne in človeške vire ter pridelke in storitve, ki so neposredno na razpolago v samem mestnem območju oz. v njegovi bližnji okolici. Ob tem pa tudi sam zagotavlja človeške in prostorske vire, izdelke in pridelke ter storitve temu urbanemu okolju (Mougeot, 2006).

2.1.1 Tipi urbanega kmetijstva

- Mikrokmotovanje, ki se izvaja v bivaliških (balkoni, terase, okenske police, strehe, kleti) in okrog njih (dvorišča), za pridelavo zelenjave in zelišč ter reje malih živali, zaradi eksistenčnih razlogov, prostočasnih motivov in prehranskih ugodnosti.
- Mestni vrtnički, ki se nahajajo na poljavnih in javnih površinah z istim namenom. Institucionalno vrtničarstvo, ki se izvaja v okviru šol, bolnišnic, zaporov in je njihov glavni namen samooskrba s hrano.
- Majhna (pol)tržna hortikultura dejavnost, kateri glavni namen je tržna pridelava in samooskrba revnejših mestnih prebivalcev in primestnih malih kmetovalcev, ki pridelujejo v glavnem zelenjavo, sadje in zelišča.
- Majhna (pol)tržna živinoreja in ribogojstvo, kateri namen je tržna pridelava in samooskrba malih primestnih kmetov in prebivalcev srednjega sloja, ki pridelujejo živalske izdelke. Specializirano urbano kmetijstvo in gozdarstvo, ki deluje samo tržno na področju gojenja gob, rož lončnic in drevesnih nasadov. Njihov cilj je večanje intenzivnosti pridelave in širjenja tehnične podpore.
- Velika agropodjetja, ki nastopajo kot večje kmetije z značilnostmi predmestnega kmetijstva. Imajo zaposleno delovno silo in so usmerjene v tržno pridelavo ter imajo pomembno vlogo pri lokalni prehranski preskrbi mesta.
- Multifunkcionalne kmetije so manjše družinske ali večje kmetije s primestnim značajem, ki imajo zaposleno delovno silo in so tržno usmerjene v pridelavo in nudenje nekaterih storitvenih dejavnost (Bukvič, 2010).

2.1.2 Vplivi urbanega kmetijstva

2.1.2.1 Ekonomski vpliv

Pridelava lastne hrane vpliva na višino izdatkov gospodinjstev za hrano, saj po podatkih RUAF-a v revnejših državah ljudje porabijo od 50 do 70 % svojega dohodka za hrano. Tako pa prihranijo in višek prodajo, kar jim omogoča nov vir dohodka. Urbano kmetijstvo ima zato pomembno vlogo pri vzdrževanju in krepitvi prehranske varnosti v mestih, saj se z naraščanjem števila prebivalstva, tudi revnejšega, povečuje povpraševanje po hrani, predvsem sveži. Mesta ne zmorejo omogočiti vsem dohodkovne možnosti, kar vpliva na kupno moč in pomanjkanje hrane, saj večino hrane vozijo iz oddaljenih predmestij, kar zvišuje stroške in posledično vpliva tudi na višjo ceno hrane. Urbano kmetijstvo tudi spodbuja razvoj mikropodjetij, ki so med seboj povezana in sodelujejo pri proizvodnji potrebnih kmetijskih vnosov in njihovi predelavi, pakiranju in trženju izdelkov. Pri tem pa ne vključuje stroškov embalaže, trženja in distribucije (RUAF ..., 2016).

2.1.2.2 Socialni vpliv

Poleg tega, da urbano kmetijstvo s samooskrbo vpliva na višino družinskega poročuna in s tem zmanjšuje revščino, tudi s svojo dejavnostjo sodeluje pri projektih, ki služijo za družbeno povezovanje določenih prebivalstvenih skupin, predvsem ranljivejših kot so sirote, invalidi, ženske, priseljenci brez delovnih mest in starejši ljudje. Možnost za vključitev v urbano omrežje jim omogoči dostojno preživetje ali konstruktivno preživljanje prostega časa. Ob tem se počutijo tudi koristne in sprejete. V razvitih državah pa urbano kmetijstvo

deluje bolj kot hobi, ki nudi telesno in duševno sprostitvev. Prav tako pa mestne in primestne kmetije s svojo dopolnilno dejavnostjo nudijo možnost za rekreacijo in izobraževanje (RUAF ..., 2016). Bolj zelena mestna pokrajina ima tudi pozitivne psihološke, čustvene in zdravstvene koristi za prebivalstvo. S produktivno ozelenitvijo opuščenih, nezazidljivih degradiranih površin zmanjšuje možnost za nastajanje ilegalnih odlagališč, s tem pa tudi vpliva na stopnjo kriminala in na zdravstvene težave (Karlovčec, 2015).

2.1.2.3 Ekološki vpliv

Urbano kmetijstvo ima velik in pomemben vpliv na okoljsko trajnost. V mestih povečuje zelene površine, s tem pa zmanjšuje mestni toplotni otok in preprečuje odtekanje padavinskih voda s površin. Na tak način izboljšuje mestno mikroklimo z boljšo kakovostjo zraka, v toplejših mesecih z nižjimi temperaturami in več sence. Zadržuje prah in skladišči CO₂ (RUAF ..., 2016). Omogoča ponovno uporabo in sanacijo nepozidanih, opuščenih površin ter odpadnih voda in organskih odpadkov kot produktivne vire (kompost, živalska krma, namakalni sistemi...). Pri tem vpliva na zmanjševanje uporabe umetnih gnojil in na manjše onesnaževanje talnih voda. Pri pridelavi se uporabljajo tudi nove tehnologije, ki mehansko ne posegajo v obdelavo tal, kot so hidroponika, organoponika in akvaponika. S tem pa zmanjšujejo potrebo po vodi in tveganja za različne bolezni. Zaradi lokalne pridelave se zmanjšuje tveganje ob naravnih nesrečah. Zmanjša se poraba energije v prometu, za hlajenje, predelavo in pakiranje. S tem je tudi manjše onesnaževanje zraka, zmanjšujejo se emisije metana iz odlagališč odpadkov in manjša je poraba energije in uporaba umetnih gnojil (RUAF ..., 2016). Seveda pa pri ne nadzorovani rabi različnih produktivnih virov za namen pridelave, lahko pride tudi do izčrpanja tal, onesnaževanja podtalnice ali celo ogrožanja zdravja ljudi (The state ..., 1996).

Kljub vsem dejstvom, pa nekateri še vedno vidijo kmetijstvo v urbanih naseljih kot nepriljavno in nezdravo. V njem vidijo tudi konkurenco že obstoječim dejavnostim. Glede na obseg pridelave je urbano kmetijstvo predvsem namenjeno lokalni oskrbi z najmanjšimi stroški.

2.2 VRTIČKARSTVO

2.2.1 Umestitev vrtničkarstva

Vrtničkarstvo lahko umestimo v tip mikrokmjetovanja v urbanem kmetijstvu. Je ena od oblik rabe mestnega prostora in dejavnosti mestnih prebivalcev. Pri tem tesno sodeluje z razvojem mesta in ga poznajo v vseh velikih mestih po svetu (The state ..., 1996).

V Sloveniji je vrtničkarstvo malce drugače definirano, predvsem zaradi prepovedi gojenja živali in prodaje pridelkov. Po Odloku o urejanju in oddaji vrtničkov v zakup (2009) je definicija: *Vrtničkarstvo je prostočasna dejavnost, ki vključuje pridelovanje vrtnin in sadja ter gojenje okrasnih rastlin z namenom samooskrbe in negospodarske pridelave.* Vrtničkarstvo naj bi se izvajalo na vrtovih, ki so praviloma ločeni od stavb, kjer prebivajo vrtničkarji (Jamnik in sod., 2009). Kljub temu, da nekateri gojijo na vrtovih tudi krompir in koruzo, lahko vrtničkarstvo bolj primerjamo z intenzivno zelenjadarsko pridelavo kot pa s poljedelstvom (Simoneti in sod., 1997).

2.2.2 Zgodovina vrtničkarstva

Vzroki za nastanek vrtničkarstva izhajajo iz družbenih, gospodarskih in pristočasnih potreb mestnega človeka. Sama dejavnost se je pojavila z začetki kmetijstva pred približno 10.000 leti v dolinah Tigrisa in Evfrata in se kasneje prek Egipta in sredozemske obale Afrike razširila v Evropo. Obdelovanje vrtov je že stoletja dopolnilna dejavnost tako v mestih kot na njihovih obrobjih in tudi na podeželju. Pomembni so bili vrtovi ob samostanih in gradovih. Imeli pa so jih tudi meščani, kjer so gojili najpomembnejšo zelenjavo. V večji meri pa so se nahajali v predmestjih (Jamnik in sod., 2009).

Vrtničkarstvo, ki ga poznamo danes, se je začelo razvijati konec 19. stoletja v industrijskih srednjeevropskih državah kot blažilec socialnih težav (Jamnik in sod., 2009). Začetnik organiziranega vrtničkarstva je bil nemški zdravnik Daniel Gottlieb Schreber (1808 - 1860) iz Leipziga. Bil je mnenja, da ukvarjanje z vrtničkarstvom ljudem predstavlja razvedrilo, ki jim zapolnjuje prosti čas in jih s tem odvrča od slabih navad in razvad. Zato so od lastnikov tovarn zahtevali, da svojim delavcem ponudijo in priskrbijo košček najemniškega zemljišča (Vastl, 2000). Tak način vrtnarjenja se je po njegovi smrti začel širiti in razvijati po vsej Nemčiji in Evropi, kjer so samo organizacijo prevzele različne vodene skupnosti (delavska združenja, cerkvene organizacije, Rdeči križ...) (Talić, 2015).

Pri nas se vrtničkarstvo omenja že pri Valvasorju, konec 18. stoletja, ko navaja različno zelenjavo (buče, kumare, melone, repo, korenje, redkev, čebulo, česen, artičoke), zelišča in cvetje. Z vrtnarjenjem so se predvsem ukvarjali manjši posestniki v bližini mest, ki so pridelke potem prodajali na mestnih trgih. Najbolj se je razširila pridelava vrtnin v začetku 20. stoletja, ko so si lastniki hiš okoli svojih prebivališč urejali družinske vrtove. Pojavljati pa so se začeli tudi prvi zakupniki manjših parcel (Jamnik in sod., 2009).

Danes so vrtničkarska območja prostorsko načrtovana, vrtničkarji pa so povezani v različne in številne dobro organizirane skupnosti, ki skrbijo za upravljanje in delovanje vrtničkarstva (Vadnal in Alič, 2008).

2.2.3 Problematika vrtničkarstva v Sloveniji

Pri nas predstavlja vrtničkarstvo problem na javnih površinah, kjer se pojavlja ilegalno, saj praviloma ni prostorsko urejeno. Tako vrtničkarji zasedajo javne zelene površine brez predhodnega prostorskega načrtovanja lokalne skupnosti in dogovorov z njo. Take površine tudi predstavljajo potencialno tveganje za okolje, saj si jih uredi vsak po svoje. Pri tem pa uporabljajo različne neprimerne materiale za ograje in vrtnarske lope, ob katerih potem nalagajo različno navlako, kar predstavlja estetsko degradacijo podobe urbanega naselja. Neurejeno in neprimerno locirano vrtničkarstvo lahko predstavlja tudi tveganje za zdravje ljudi, predvsem tisto ob prometnih cestah, na opuščeni industrijskih conah ali raznih odlagališčih. Podatki analize onesnaženosti tal s težkimi kovinami, ostanki fitofarmaceutskih sredstev kažejo na 100 vzorčnih vrtničkih v Ljubljani, na posameznih lokacijah onesnaženost s svincem, kadmijem, cinkom in bakrom. Vrtovi so tudi dobro založeni z organsko snovjo in hkrati pregnojeni s fosforjem, kalijem in magnezijem (Jamnik in sod. 2009).

Rešitev problematike vrtničkarstva ni v ukinjanju in preganjanju vrtničkov, temveč je potrebno pristopiti k tej dejavnosti, tako da se bo upravljala v zakonsko določenih okvirih, in da se vrtnički predvidevajo v prostorskih planih razvoja posameznih mest. Na tak način so vzpostavljeni dobri temelji za razvoj in ohranjanje vrtničkarstva (Pravni vidiki ..., 2013). Pri nas se rešuje ta problematika na lokalni občinski ravni. Večina občin spodbuja razvoj vrtničkarstva, kar kažejo z oddajanjem svojih zemljišč v ta namen, vendar vse še nimajo pravno in prostorsko to urejeno, kar pa pospešeno urejajo.

Vrtničkarstvo se pojavlja tudi na kmetijskih površinah, ki pa je mnogo bolj regulirano s področja razpolaganja s kmetijskimi zemljišči, katere temeljna pravila določa Zakon o kmetijskih zemljiščih. Ta določa, da se že v prostorskih aktih kmetijska zemljišča razvrstijo v trajno varovana in preostala kmetijska zemljišča, za katera je značilno, da jih je potrebno uporabljati v skladu z njihovim namenom. Določeni so vsi možni posegi ter kakšni in kateri pomožni objekti se lahko postavijo na njih. Lastnik, zakupnik (najemnik) ali drug uporabnik kmetijskega zemljišča pa mora zemljišče obdelovati kot dober gospodar, preprečevati njihovo zaraščanje, uporabljati zemljiščem in kraju primerne metode kmetovanja za preprečitev zbitosti, erozije in onesnaževanja tal. Kontrolo nad tem izvaja kmetijska inšpekcija (Pravni vidiki ..., 2013).

2.2.4 Vrtničkarstvo na Goriškem

2.2.4.1 Vrtničkarstvo v Novi Gorici

Vrtnički v Novi Gorici so razporejeni po vsem mestu na površini 46.550 m² in jih je skupno 230. Pri tem pa niso upoštevani vrtnički, ki se nahajajo neposredno ob individualnih in vrstnih hišah ter dvojčkih. Njihovo urejanje ima bogato tradicijo, saj so urejeni na različne načine, imajo različne oblike in namene. Opredeljeni so v bivalni, gospodinjski in parkovni tip vrtničarskega območja. Najbolj zanimive in domiselne ideje so od novogoriških vrtničarjev, ki so na svojo roko začeli urejati puste zelene površine okoli blokov v mozaik parkovnih vrtničkov z nasadi okrasnih cvetlic in dreves, gredic zelišč in dišavnic. Med njimi pa najdemo klopi, senčnice in igrala. V mestu se nahajajo tudi tradicionalno urejena območja pridelovalnih vrtničkov v pasovih, z obodnimi nizi lop, drevoredov, namakalnih jarkov, zelenih poti in nizi gredic, ki kažejo na višjo raven izoblikovanja skupinskega vrtničkarstva. Območja največjih vrtničkov z bivalnimi lopami, kjer poleg zelenjave, gojijo tudi perutnino in koze, so najbolj oddaljena od naselij. Na robovih naselij se nahajajo malo manjši vrtnički z lopami z nadstreški za orodje. V samem mestu pa so najmanjši vrtnički, ki pa imajo tudi večji delež nasadov cvetja, grmovnic in okrasnega drevja.

V prihodnje želi občina Nova Gorica povečati območja vrtničkov na kar 239.000 m² površine, saj je povpraševanje po njih veliko, sploh tistih, ki živijo v večstanovanjskih stavbah (Koželj, 2012).

2.3 LOKALNO KMETIJSTVO

Lokalno kmetijstvo je kmetijska dejavnost, in hkrati gospodarska panoga, ki obsega pridelovanje kmetijskih rastlin oz. živinorejo ter storitve za rastlinsko pridelavo oz. živinorejo, razen veterinarskih storitev, in dejavnosti kot so pridelovanje netrajnih rastlin,

gojenje trajnih nasadov, razmnoževanje rastlin, živinoreja, mešano kmetijstvo, storitve za kmetijsko proizvodnjo pripravo pridelkov. Pri nas je zakonsko opredeljeno, da je lokalni trg celotno območje Republike Slovenije (Zakon ..., 2008). V različnih literaturah se pojavlja kot pojem lokalna pridelava hrane ali lokalna trajnostna oskrba.

2.3.1 Lokalna pridelava hrane

Pri definiciji, kaj je lokalna hrana prihaja večkrat do zapletov, saj ne obstaja enotna definicija (Novak, 2012). Tako lokalna hrana nima neke trdne zakonodajne osnove, ki bi poenostavila njeno interpretacijo v praksi. Njen pomen različnim ljudem pomeni različne stvari (Laketić, 2015). Najpogosteje se za kriterij uporablja geografski kriterij, razdalja med krajem pridelave oz. proizvodnje in krajem porabe, ki pa sam po sebi ni dovolj, zato je potrebno upoštevati še socialne karakteristike in dobavne verige (Novak, 2012). Center za zdravje in razvoj Murska Sobota lokalno hrano opredeljuje kot sveže pridelano hrano v lokalnem okolju, ki od njive do krožnika potuje najkrajši čas. Tako za lokalni trg štejejo območje, ki je od porabnika oddaljeno približno do 60 km. V Zakonu o kmetijstvu (2008) je kot lokalni trg opredeljeno celotno območje Republike Slovenije. Prednost lokalne hrane je v njeni svežosti, višji hranilni vrednosti ter s tem tudi kakovosti. Hrana ima zaradi vsega tega višjo dodano vrednost in jo zato vključujejo v koncept lokalne trajnostne oskrbe (CZR, 2016). S pridelavo in uporabo lokalne hrane podpiramo lokalne pridelovalce, ohranjamo domača delovna mesta, utrjujemo lokalno samooskrbo ter skrbimo za trajnostni razvoj podeželja, hkrati pa varujemo okolje, saj zaradi krajših transportnih poti in manjše uporabe embalaže zmanjšujemo porabo fosilnih goriv, manjši je izpust toplogrednih plinov in manjši je ogljikov odtis v ozračju. Hkrati pa se zmanjša tudi uporaba pesticidov, gnojil in raznih konzervansov in raznih dodatkov, ki se uporabljajo pri daljšem prevozu (5 razlogov ..., 2015).

2.3.2 Lokalno trajnostna oskrba

Lokalno trajnostna oskrba predstavlja lokalno pridelavo, predelavo in distribucijo trajnostno proizvedene hrane, ki je fizično in cenovno dostopna lokalnem prebivalstvu in porabljena na lokalnih trgih (od njive do krožnika v lokalnem okolju) ter upošteva kulturno specifične načine prehranjevanja prebivalcev in uresničuje razvijanje trajnostnih kmetijskih ter okoljevarstvenih politik (Lokalno ..., 2016). Lokalna trajnostna oskrba s hrano je opredeljena kot tretji steber zagotavljanja varnega in zdravega prehranjevanja. Resolucija o nacionalnem programu prehranske politike 2005 - 2010 (2005) opredeljuje trajnostni razvoj kot način gospodarskega in družbenega razvoja, ki je usmerjen v izboljšanje kakovosti življenja sedanjih generacij ob ohranitvi najboljših možnosti za prihodnje generacije. Koncept vključuje skrb za ohranjanje okolja, trajnostno rabo naravnih virov, povečanje ekonomske in socialne blaginje, trajnostno kmetijstvo in industrijo ter trajnostni razvoj podeželja. Trajnostno kmetijstvo je način pridelave hrane, ki zagotavlja kakovostne pridelke in hkrati ohranja oziroma izboljša kakovost ter preprečuje erozijo tal, ne ustvarja škodljivih učinkov pesticidov na okolje, ohranja biološko pestrost ekosistemov, ustvarja zelene donose na kmetijskih površinah, ohranja ravnotežno energijsko bilanco, ne onesnažuje talnice, ohranja in veča socialni in človeški kapital na podeželju ter krepki razvoj lokalnih gospodarstev. Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020- Zagotovimo si hrano za jutri (2011) pa opredeljuje trajnostni razvoj kot

medsebojno odvisen in uravnotežen razvoj v ekonomskem, socialnem in okoljskem smislu. Zadostna lokalna pridelava, predelava in poraba hrane je v Republiki Sloveniji pomembna predvsem zaradi (Lokalno ..., 2016):

- *zagotavljanja državne varnosti za obdobje ekonomskih kriz;*
- *zmanjšanja odvisnosti od zunanje trgovine, kar je pomembno v času motene oskrbe (pričakovano večje nihanje cen kot posledice globalizacije in nadaljnje liberalizacije na področju kmetijstva, večjega in spremenjenega povpraševanja, gibanja cen energentov, pogostejših vremenskih pojavov in s tem povezanih letin ter zalog, večje rabe surovin v proizvodnji biogoriv, surovine predstavljajo tudi potencialno donosne naložbe na mednarodnih finančnih trgih...);*
- *urejenosti in obdelanosti podeželja;*
- *ohranjanja delovnih mest na podeželju;*
- *zmanjšanja revščine in družbene neenakosti;*
- *varovanje okolja*
- *izboljšanja zdravja prebivalstva kot posledica uživanja s stališča prehranske vrednosti kakovostnejše hrane in trajnejšega zagotavljanja virov živil ter posledično manjše možnosti pomanjkanja določenih mikrohranil v prehrani.«*

Zato slovenska kmetijska politika vzpodbuja samooskrbo lokalnega okolja z integriranim in ekološkim načinom pridelave zelenjave in uvajanje teh pridelkov in njihovih izdelkov v naš vsak dan.

2.4 SAMOOSKRBA S HRANO IN PREHRANSKA VARNOST

»Prehranska samooskrba je v današnjih časih negotove oskrbe s prehrano postala eno izmed pomembnih strateških vprašanj nacionalne oziroma državne varnosti. Zagotavlja se v okviru prehranske varnosti določenega območja ali države preko prehranskih verig, kar vključuje tudi pospeševanje porabe lokalne hrane. Pri tem je potrebno upoštevati okolje, gospodarstvo, kulturo, zdravje in družbo v širšem smislu ter varnost, na katere ima lokalna samooskrba neposreden in posreden vpliv.« (Plut, 2012b: 7). Obseg lokalne oskrbe s hrano pa je tudi zelo odvisen od vodnih virov, zato je prehranska varnost tesno odvisna od zagotavljanja zadovoljivih količin vode za namakanje in s tem voda postane ključna strateška dobrina (Plut, 2012b). Zato zadostna lastna pridelava pomeni tudi prehransko varnost, kar pomeni, da imajo vsi ljudje stalno fizični, družbeni in ekonomski dostop do zadostnega, varnega in polnovrednega živeža, ki ustreza njihovim prehranskim potrebam in željam in jim omogoča aktivno in zdravo življenje (Vadnal, 2003). »Samooskrba s hrano pomeni stanje, ko država proizvede dovolj hrane za potrebo njenega prebivalstva ter sama zagotovi uravnoteženo stanje med njeno ponudbo in povpraševanjem, ne samo v običajnih razmerah, temveč tudi v izrednih in kriznih razmerah. Omogoča sledljivost neškodljivo pridelane hrane in varno stopnjo potencialne samooskrbe.« (Pestotnik, 2014: 14).

2.4.1 Samooskrba s hrano in prehranska varnost v Sloveniji

Slovenija z domačo pridelavo ne pokriva potreb po kmetijsko-živilskih proizvodih, saj je pokritost uvoza z izvozom manjša od 50 %. Tako je po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SURs) stopnja samooskrbe z zelenjavo leta 2014 znašala le 38 %, od tega stopnja samooskrbe s krompirjem 68 % in z žiti 78 %. Pri tem je domača proizvodnja žit v letu 2013 znašala 457.300 ton, medtem ko je bila potrošnja le teh 841.000 ton in od tega le 28 % za namen prehrane prebivalstva (preglednica 1). Pri svežem sadju je zaznati tudi obsežen primanjkljaj, saj ga letno uvozimo 100.000 ton (tudi na račun banan in drugega južnega sadja), razen pri svežih jabolkih, kjer izvoz znaša tudi do 15.000 ton letno. Stalni presežki se pojavljajo pri hmelju, ki pa je večino namenjen tujim trgov, kravjem mleku, perutninskem mesu in svežih jabolkih. V primerjavi s stopnjo samooskrbe z zelenjavo pa je skupna stopnja samooskrbe z mesom dokaj visoka, 80 %, kar je odraz prehranjevalnih navad, ki vključujejo preveč mesa in mesnih izdelkov ter premalo rastlinske hrane (Pestotnik, 2014). Po podatkih Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) pa je poleg nizke stopnje samooskrbe s konvencionalno pridelano hrano tudi nizka samooskrba z ekološkimi živilji. Delež vseh ekološko pridelanih živil v prodaji je bil leta 2010 le 1 % in od tega je bilo samo 20 % domačega, slovenskega porekla.

Preglednica 1: Tržne rastlinske bilance, Slovenija, 2013/2014 (SURs, 2014)

Vrsta pridelka	Proizvodnja	Potrošnja	Stopnja samooskrbe	Potrošnja na prebivalca
	1000 t	1000 t	%	kg / preb.
Žita	457,3	841	54,4	111,3
Zelenjava	71,3	212,7	33,5	97,4
Krompir	62,2	126,1	49,3	54,9

V Sloveniji poraba zelenjave na prebivalca raste, v letu 2011 je znašala 94 kg na prebivalca to pa zaradi povečanega uvoza, saj domača pridelava ne sledi hitro rastočemu povpraševanju. Razlog za nizko stopnjo samooskrbe z zelenjavo je v upadu netržnih posajenih površin z zelenjavo, za tržno pridelavo zelenjave pa je značilna močno razdrobljena struktura, opuščanje dejavnosti zelenjadarstva in pomanjkanje zaščitenih prostorov, saj je sezonska pridelava močno odvisna od vremenskih pogojev (Pregled ..., 2011). Zaznati pa je tudi trend opuščanja, zaraščanja in celo pozidave in s tem spreminjanja namembnosti kmetijskih površin z najboljšim pridelovalnim potencialom (Perpar in Udovč, 2010). Hkrati pa se iz leta v leto zmanjšuje prodaja zelenjadnic po evidentiranih tržnih poteh, kar kaže na slabo organiziranost in dostopnost do tržnih verig (Pregled ..., 2011).

Za Slovenijo je zagotavljanje prehranske varnosti pomembno strateško in politično vprašanje. Eden izmed glavnih ciljev razvojne kmetijske politike in prehranske politike je zagotavljanje prehranske varnosti s stabilno pridelavo varne, kakovostne in potrošniku dostopne hrane. Za zagotavljanje hrane lokalnemu prebivalstvu se izkoriščajo domači proizvodni viri, ki so pridelani in predelani na trajnostni lokalni način. V obdobju stabilizacije prebivalstva v Sloveniji sta predpogoja za zagotavljanje prehranske varnosti

dovolj velika kmetijska zemljišča in ohranjanje rodovitnosti tal. V geografsko in klimatsko podobnih razmerah bi za varno preskrbo v Sloveniji potrebovali na prebivalca najmanj 3.000 m² kmetijskih zemljišč v uporabi. Ob upoštevanju dejstva, da pa so na dveh tretjinah kmetijskih zemljišč izraziti omejitveni naravni dejavniki pridelave hrane, bi potrebovali še večjo površino samooskrbe na prebivalca. Za dosego najmanj 70 do 80 % rastlinske prehranske samooskrbe v Sloveniji bi morali povečati uporabo kmetijskih površin za približno tretjino. Ključno je povečevanje njivskih površin, skupaj z vrtovi. Kljub temu pa strokovne ocene kažejo, da Slovenija razpolaga z dovolj velikimi potenciali kmetijskih zemljišč in vodnih virov, da bi lahko sedanjo varnostno tvegano zelo nizko stopnjo splošne prehranske samooskrbe povečala na varno stopnjo (Plut, 2012a).

2.5 PROMOCIJA LOKALNO PRIDELANE HRANE

»Vlada je na podlagi Zakona o promociji kmetijskih in živilskih proizvodov in Resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva do leta 2020 izdelala Strateški načrt promocije kmetijskih in živilskih proizvodov 2013-2018. Gre za temeljni dokument za komuniciranje z javnostmi v zvezi z lokalno pridelano hrano, ki vključuje vse člene prehranske verige, povezuje in nadgrajuje obstoječe aktivnosti ter se problematike loteva celostno, načrtno in strateško« (Laketić, 2014: 50). Zato je MKGP izvedlo več projektov promocije, z namenom povečanja potrošnje lokalne hrane. S tem želi tudi povečati zaupanje slovenskih potrošnikov v slovensko hrano in jih hkrati tudi ozavestiti, da ima kupovanje lokalne hrane tudi širšo družbeno korist, kot so obstoj lokalnega kmetijstva in živilskopredelovalne industrije, ohranjanje delovnih mest in dolgoročen razvoj slovenskega gospodarstva, hkrati pa skrb za okolje in zdravje (Promocija ..., 2016).

Tako na področju Slovenije so in še potekajo različni promocijski projekti:

- MKGP (*Lokalna kakovost, Bodite pozorni na lokalno poreklo, Tradicionalni slovenski zajtrk, Povezani smo z dobrotami naše dežele, Sveža hrana iz vaše bližine, Shema šolskega sadja in zelenjave in Shema šolskega mleka*)
- Kmetijska gozdarska zbornica Slovenije (*Podeželje v mestu, Dobrote slovenskih kmetij, Kupujmo domače!*)
- Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij (*Kupujmo slovensko*)

Prav tako pa potekajo številne promocije tudi na lokalni ravni občin in regionalnih pokrajin ter pri vseh večjih živilskih trgovcih (Laketić, 2014).

2.5.1 Promocija lokalno pridelane hrane na Goriškem

2.5.1.1 Goriški vrtovi - Orti Goriziani (OGV)

Projekt je nadgradnja standardnega projekta Agencije za socialno ekonomijo (SEA), ki predstavlja praktično izvajanje njegovih aktivnosti. Izbran je bil na razpisu Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija - Italija 2007 - 2013 in je bil sofinanciran iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj in nacionalnih sredstev. Njegov cilj je povečanje konkurenčnosti na čezmejnem območju s pomočjo vzpostavitve skupnega trga kmetijskih pridelkov in izdelkov ter skupne dobave blaga in storitev. Med operativne cilje, poleg sistemskega razvoja vseh potrebnih funkcij, povezanih s proizvodnjo, distribucijo in prodajo

kmetijskih pridelkov in izdelkov, spada še izvedba spletne skupnosti, ki bo povezala manjše pridelovalce na območju (v krogu 50 km) s potrošniki iz mestnega čezmejnega območja srednje velikosti s približno 68.000 prebivalci. Projekt je namenjen tudi spodbujanju zaposlovanja v kmetijskem sektorju, kar bi lahko dosegli s pomočjo povezovanja socialnih podjetij in pridelovalcev. Glavne aktivnosti potekajo na področju občin Gorica, Nove Gorice in Šempetra - Vrtojbe (Regionalna ..., 2016).

2.5.1.2 Kupujmo goriško

Projekt je del 4. osi Programa za razvoj podeželja 2007-2013, programa LEADER preko Lokalne akcijske skupine (LAS) jugozahodnega dela severne Primorske, ki zajema območje občin Brda, Miren-Kostanjevica, Šempeter-Vrtojba, Renče-Vogrsko in nižinski del mestne občine Nova Gorica. Namenjen je prebivalcem teh občin. Njegov glavni cilj je povezovanje lokalnih pridelovalcev hrane, predelovalcev kmetijskih pridelkov, ponudnikov turističnih storitev na podeželju ter tipičnih izdelovalcev domače obrti na območju LAS-a. Projekt je sofinanciran s sredstvi Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) (KGZ ..., 2012) in je vanj vključeno že 160 lokalnih kmetov (Spodbujanje ..., 2012).

3 MATERIALI IN METODE

3.1 SPLETNO IN TERENSKO ANKETIRANJE PREBIVALCEV GORIŠKE REGIJE

Pri raziskavi smo uporabili anketni vprašalnik, ki je metoda za zbiranje kvantitativnih podatkov. Spletno anketo smo izvedli s pomočjo 1KA odprtokodne aplikacije za spletno anketiranje. Spletno anketiranje je potekalo od 19. 4. do 28. 6. 2016. Povezavo do spletne strani smo skupaj z osebnim nagovorom (priloga A) poslali preko elektronske pošte desetim poznanim kontaktom, ki živijo na Goriškem in jih prosili, da povezavo z nagovorom elektronsko posredujejo naprej svojim kontaktom, ki živijo v isti regiji. Spletni nagovor ankete je prebralo 183 oseb, od tega jih je anketo odprlo 73 in začelo izpolnjevati 62 oseb. 5 oseb je anketo prekinilo predčasno. Celotno anketo je zaključilo 55 oseb. Neustrezno sta bili izpolnjeni 2 anketi.

Terensko anketo smo izvedli 18. 6. 2016 pred in v trgovskem centru Qlandije v Novi Gorici, tako da smo nagovarjali mimoidoče. Pri izpolnjevanju ankete je bilo pripravljeno sodelovati 15 ljudi. 4 ankete so bile neustrezno izpolnjene.

Izpoljenih vseh skupaj je bilo 70 anket, od tega jih je bilo 64 ustreznih in smo jih uporabili za analizo.

3.2 ANKETNI VPRAŠALNIK

Anketni vprašalnik, ki smo ga uporabili vsebuje 24 vprašanj (priloga B). Sestavljen je bil iz vprašanj odprtega in zaprtega ter pol odprtega tipa. Pri nekaterih vprašanjih je bilo možnih več odgovorov. Z vprašanji smo želeli pridobiti informacije o demografskih značilnostih anketirancev, obdelovanju vrta, kaj in kdaj pridelujejo, njihov odnos do lokalnih kmetijskih pridelkov in njihovih kupnih navadah.

3.3 OBDELAVA PODATKOV

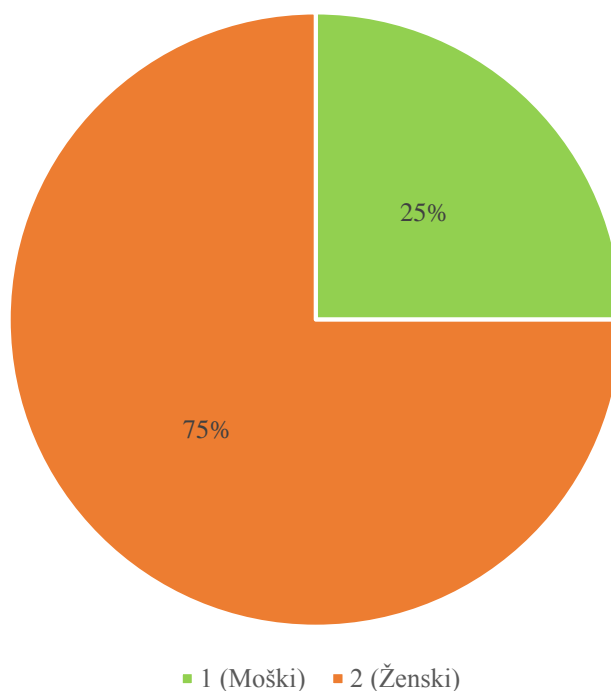
Pri obdelavi zbranih podatkov s pomočjo ankete smo uporabili 1KA orodja in računalniški program Excel, v katerega smo vnesli vse podatke in jih obdelali z metodo opisne statistike. Za boljšo preglednost smo jih predstavili v slikah.

4 REZULTATI

Vseh izpolnjenih anket je bilo 70 od tega jih je bilo 6 neustrezno izpolnjenih, zato smo jih izločili iz analize. Ustreznih je bilo 64 anket.

4.1 DEMOGRAFSKA STRUKTURA ANKETIRANCEV

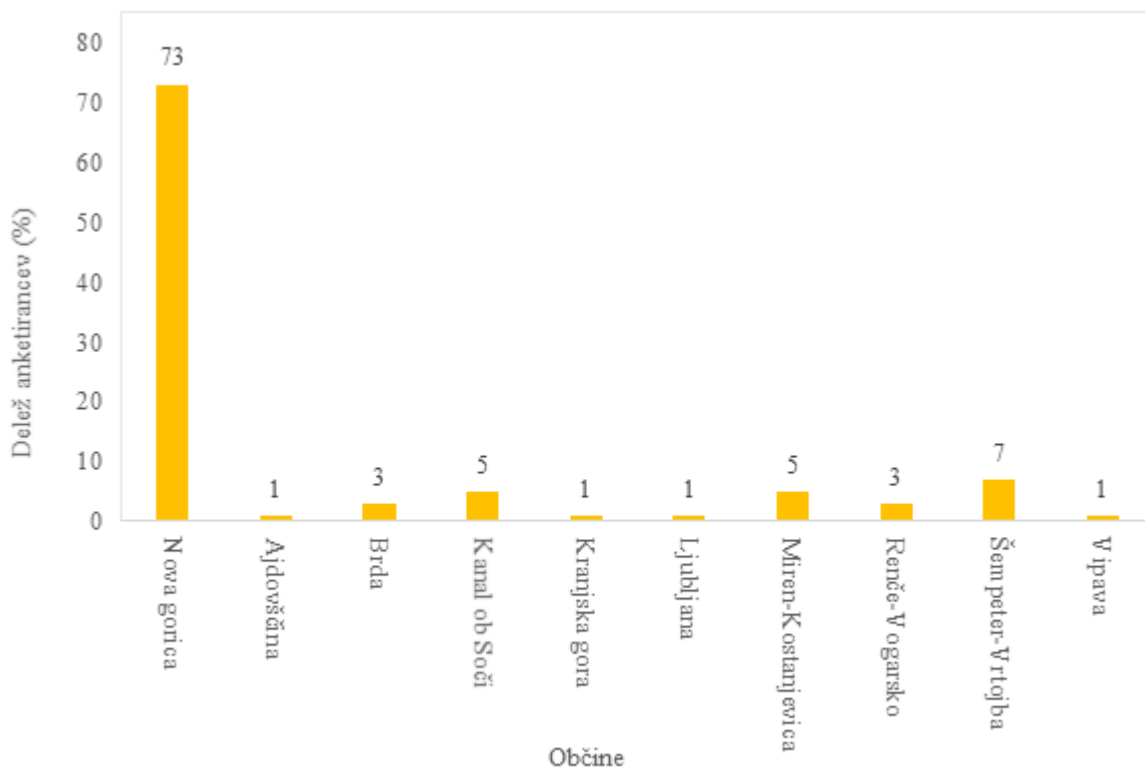
Med anketiranimi je bilo 75 % žensk in 25 % moških (slika 1). Največ anketirancev je starih od 41 do 60 let, ki jim sledijo stari od 21 do 40 let (slika 2). Večina jih stanuje v mestni občini Nova Gorica (slika 3) in prebivajo v dvočlanski družini (slika 4). Večina anketirancev je navedla, da je njihov skupni mesečni dohodek v gospodinjstvu med 1000 in 2000 € (slika 5). Večina, kar 52 % jih ima univerzitetno izobrazbo (slika 6) in večina jih je tudi vsejedcev (slika 7). V delovnem razmerju je 65 % anketirancev (slika 8).

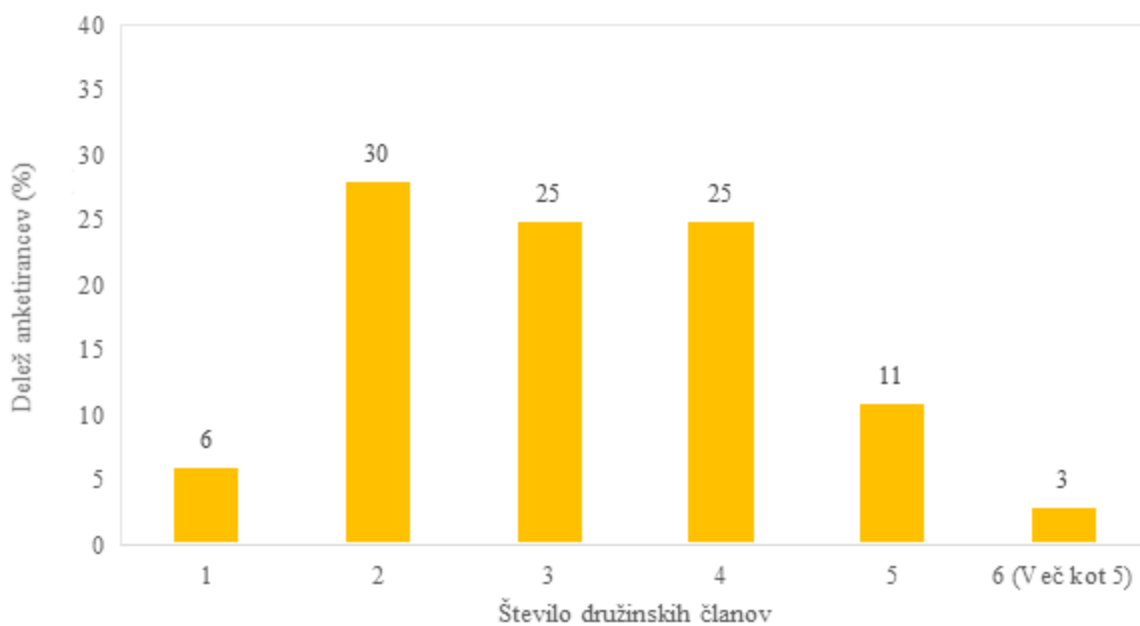
Slika 1: Delež anketirancev glede na spol, n = 64

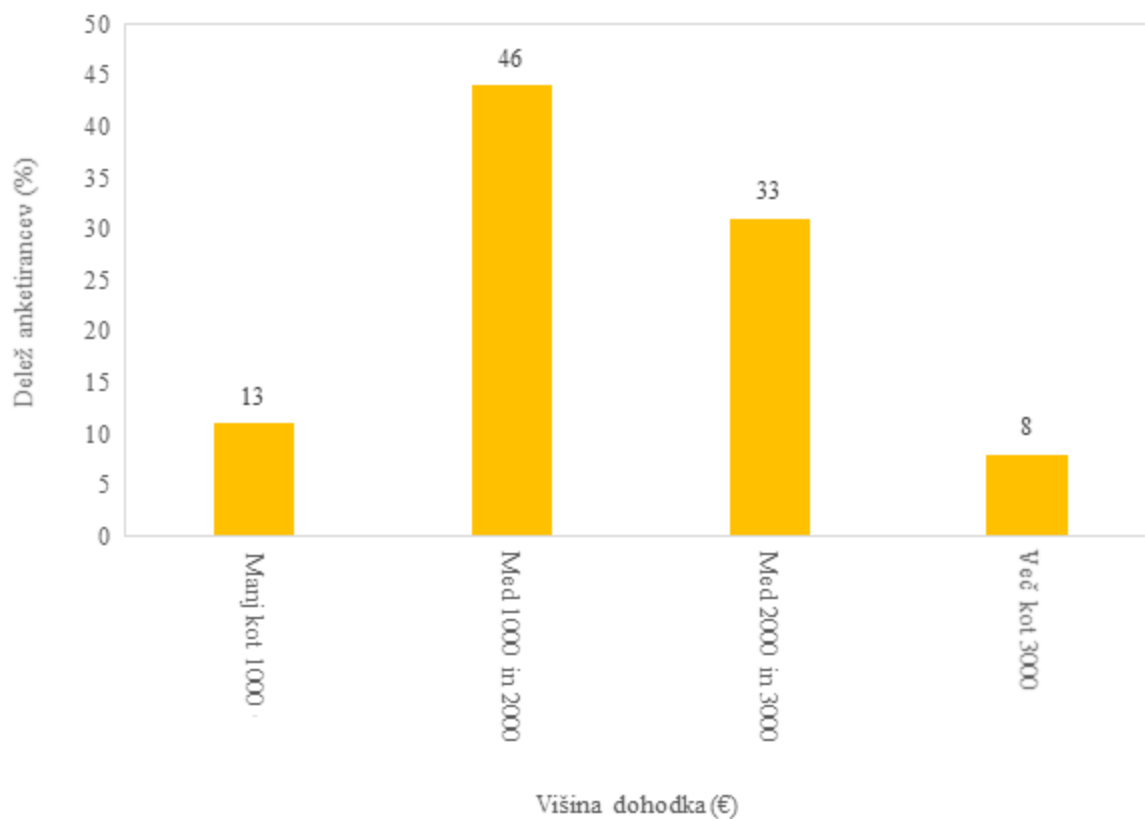
Slika 2: Delež anketirancev glede na starost, n = 64

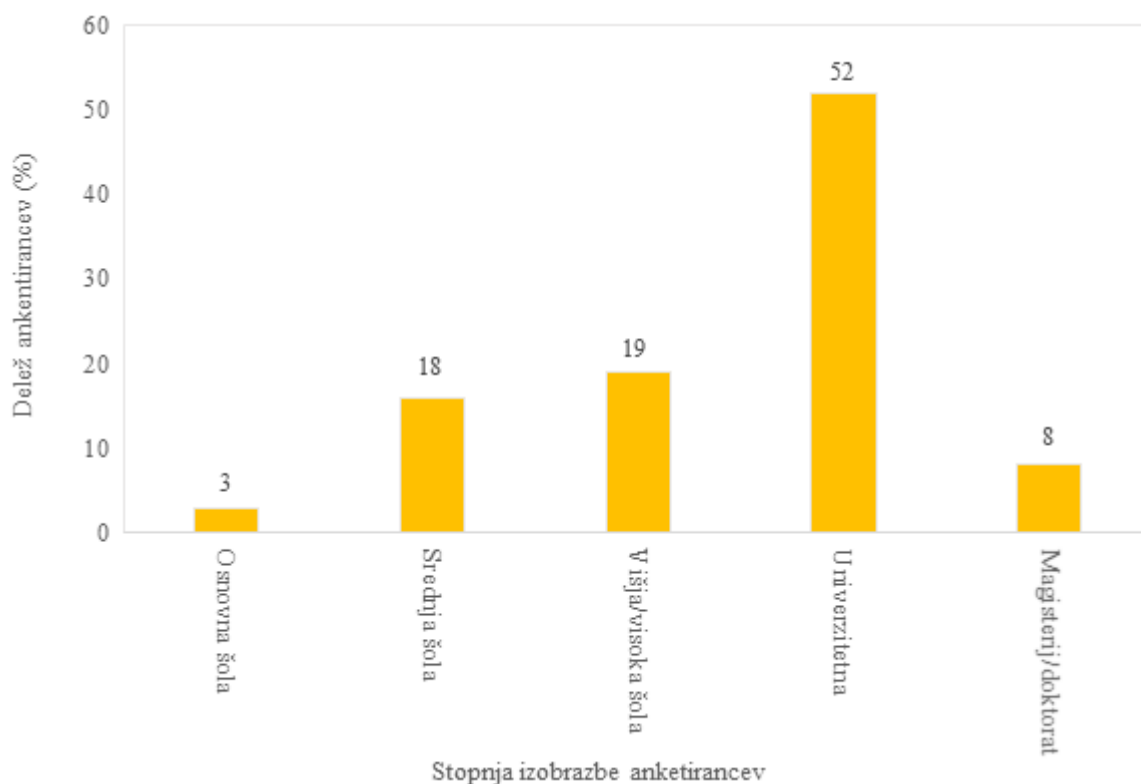
Slika 3: Delež anketirancev glede na občino prebivanja, n = 64

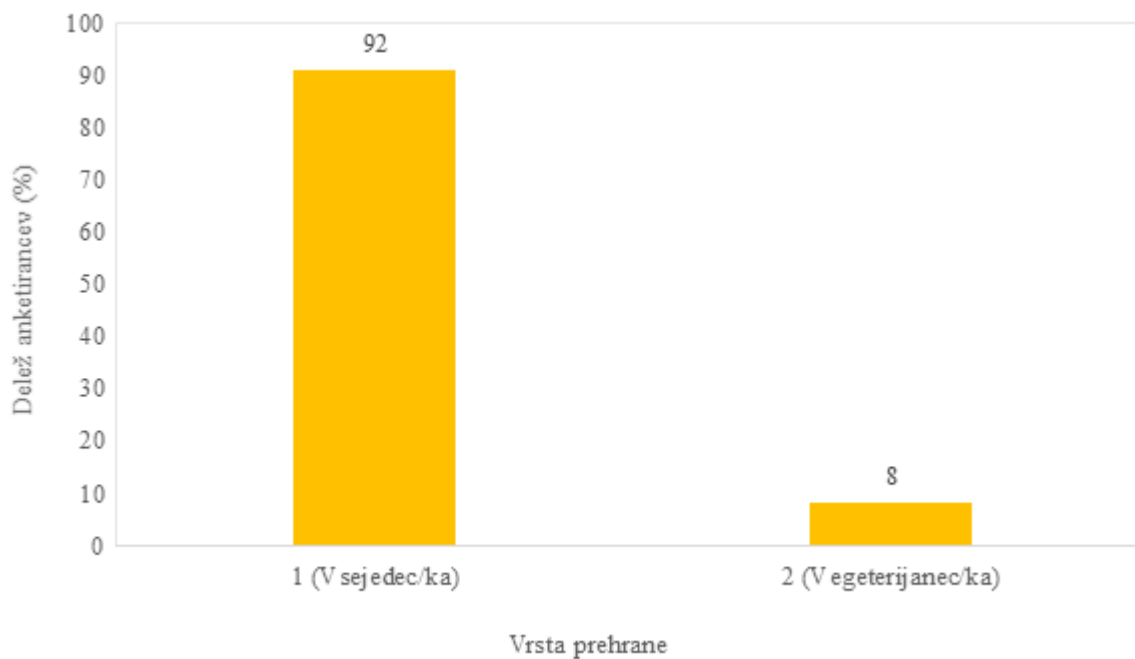
Slika 4: Delež anketirancev glede na število družinskih članov v gospodinjstvu, n = 64

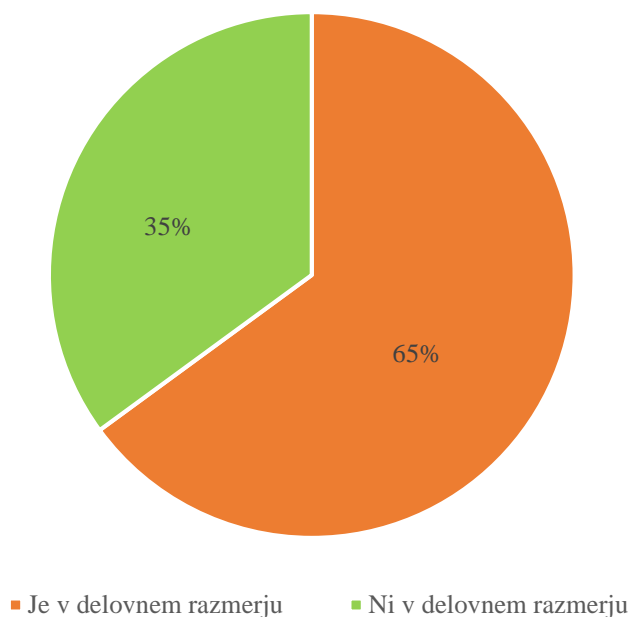
Slika 5: Delež anketirancev glede na višino skupnega mesečnega dohodka v gospodinjstvu, n = 64

Slika 6: Delež anketirancev glede na stopnjo izobrazbe, n = 64

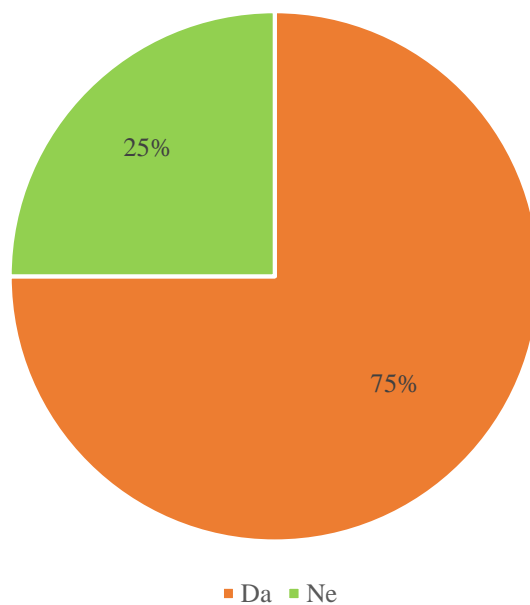
Slika 7: Delež anketirancev glede na vrsto prehrane, n = 64

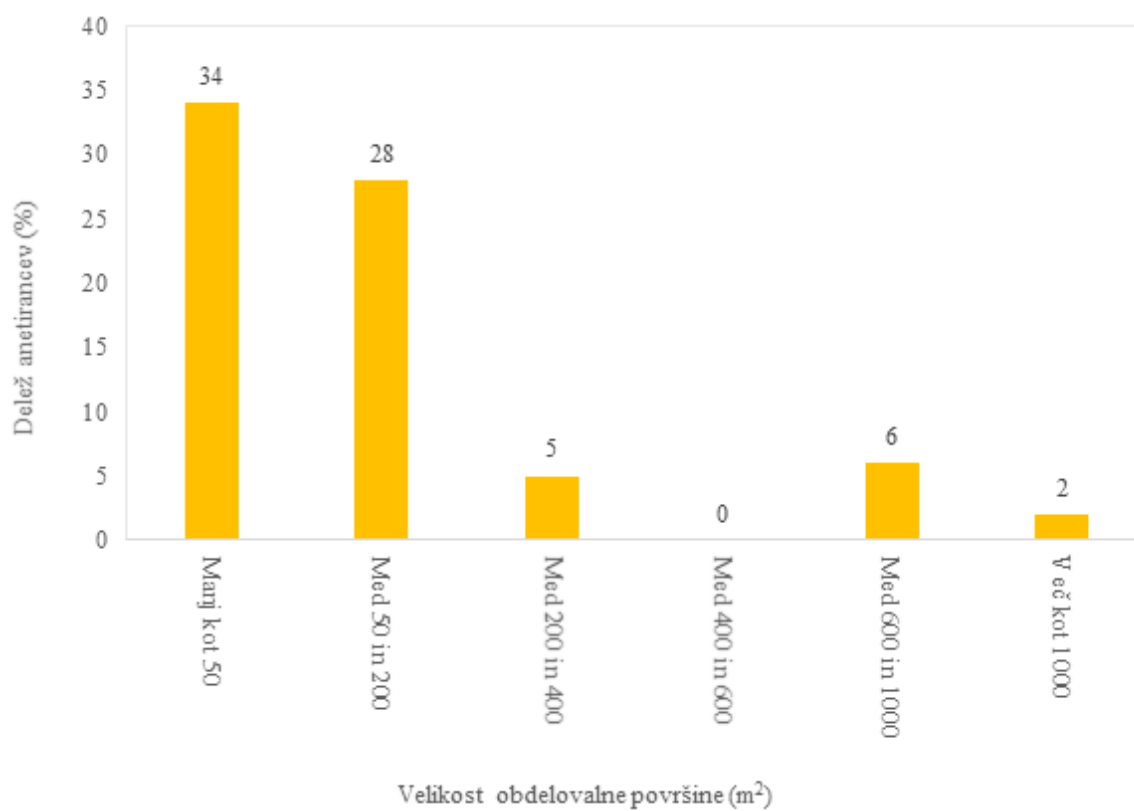
Slika 8: Delež anketirancev glede na delovno razmerje, n = 64

4.2 OBDELAVA VRTA

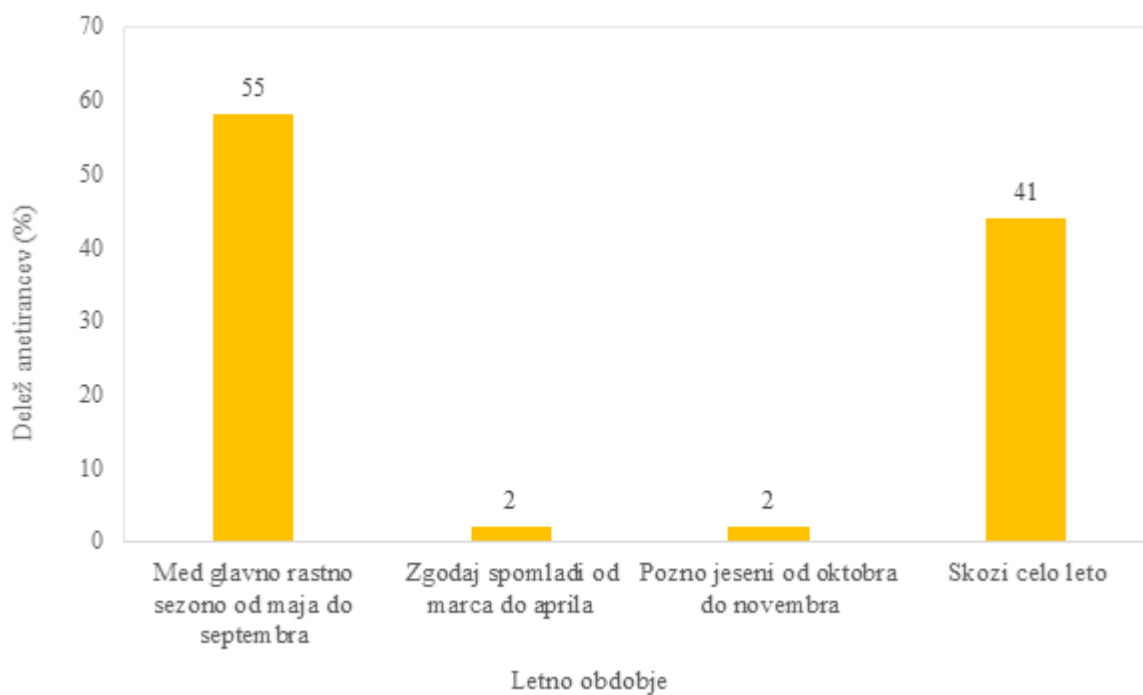
Vrt obdeluje kar 75 % anketiranih (slika 9), od tega jih večino vrta obdeluje na manj kot 50 m² in 50 do 200 m² veliki površini (slika 10) ter v glavni rastni sezoni od maja do septembra (slika 11). Kljub majhni obdelovalni površini ima večina višek pridelka, ki ga podari ali predela oziroma konzervira za nadaljnjo uporabo (slika 12). Na njihovih vrtovih prevladuje listna zelenjava, plodovke in začimbe ter dišavnice (slika 13).

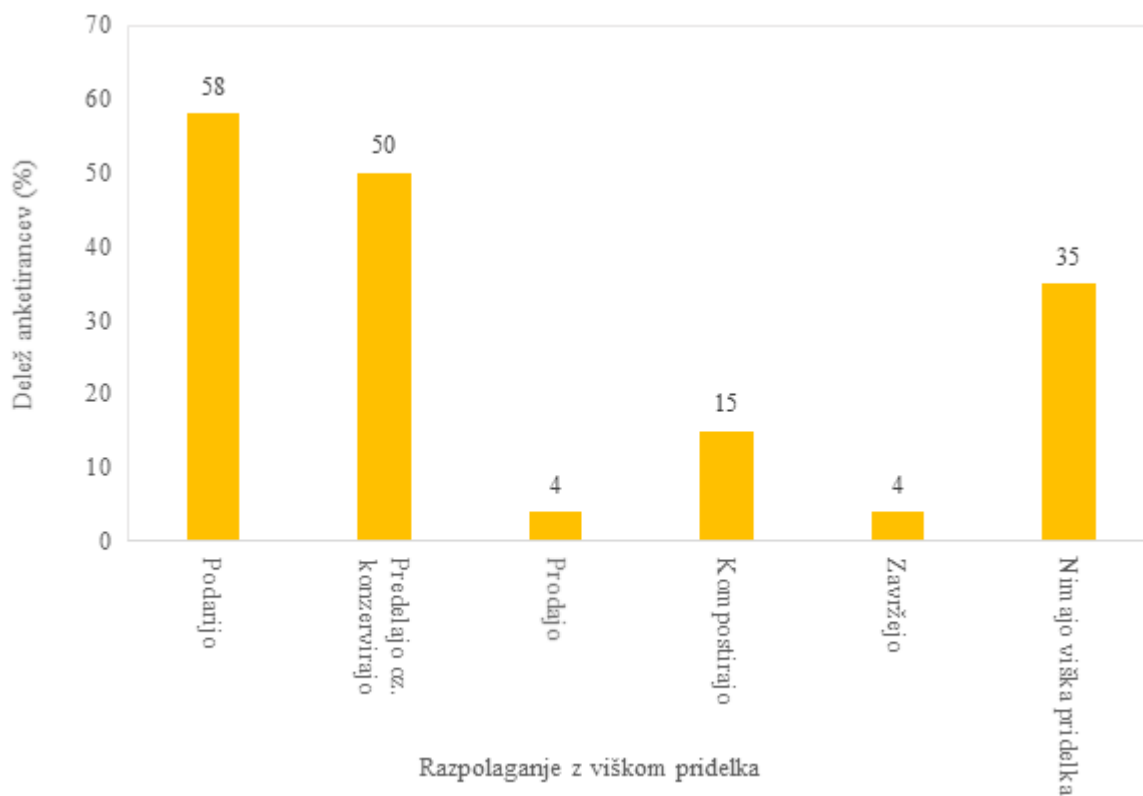
Slika 9: Delež anketirancev glede na to ali obdelujejo vrt, n = 64

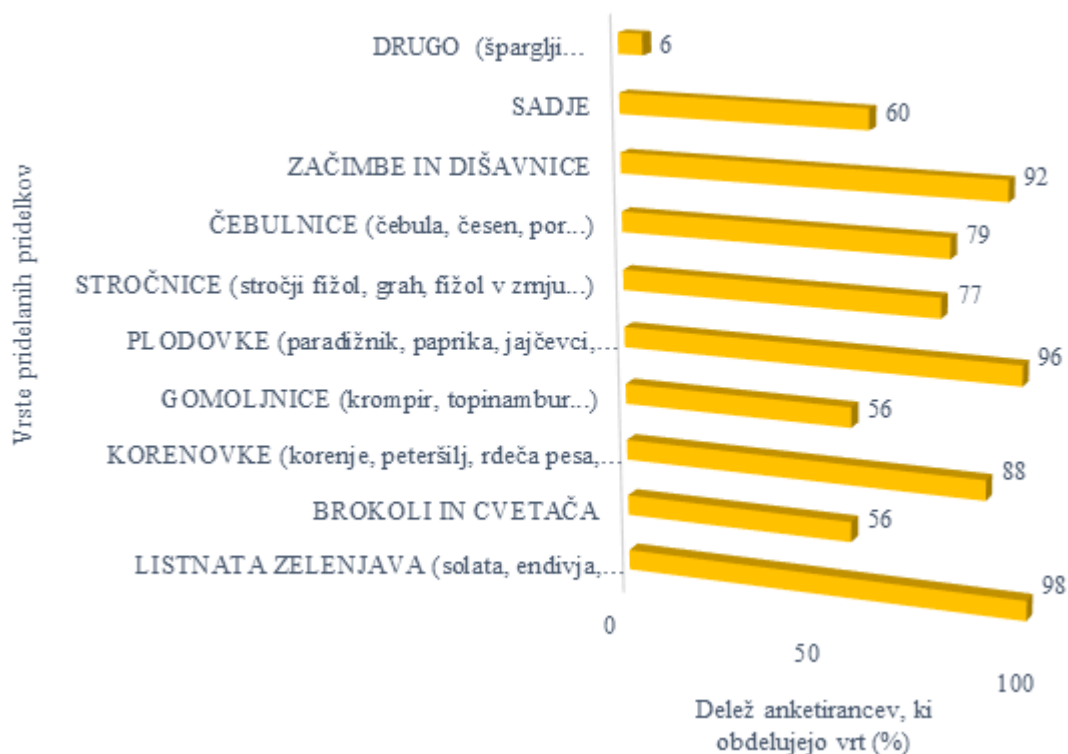
Slika 10: Delež anketirancev glede na velikost vrta, ki ga obdelujejo, n = 64

Slika 11: Delež anketirancev, ki obdelujejo vrt, glede na letno obdobje obdelovanja, n = 64

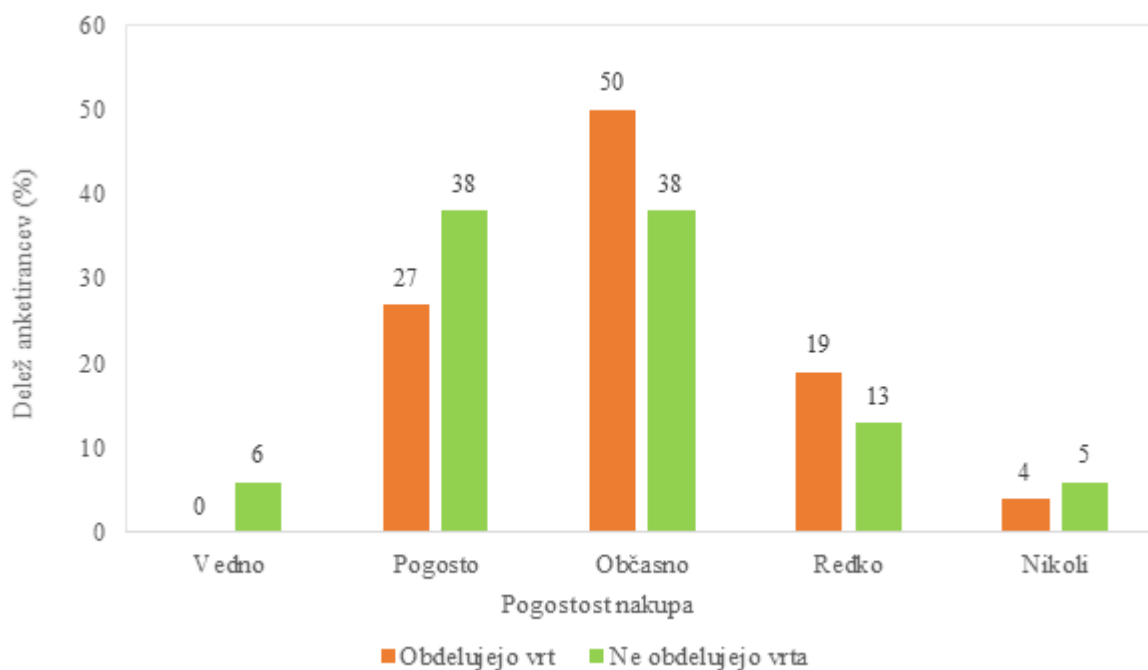
Slika 12: Delež anketirancev, ki obdelujejo vrt glede na razpolaganje z viškom pridelka, n = 64

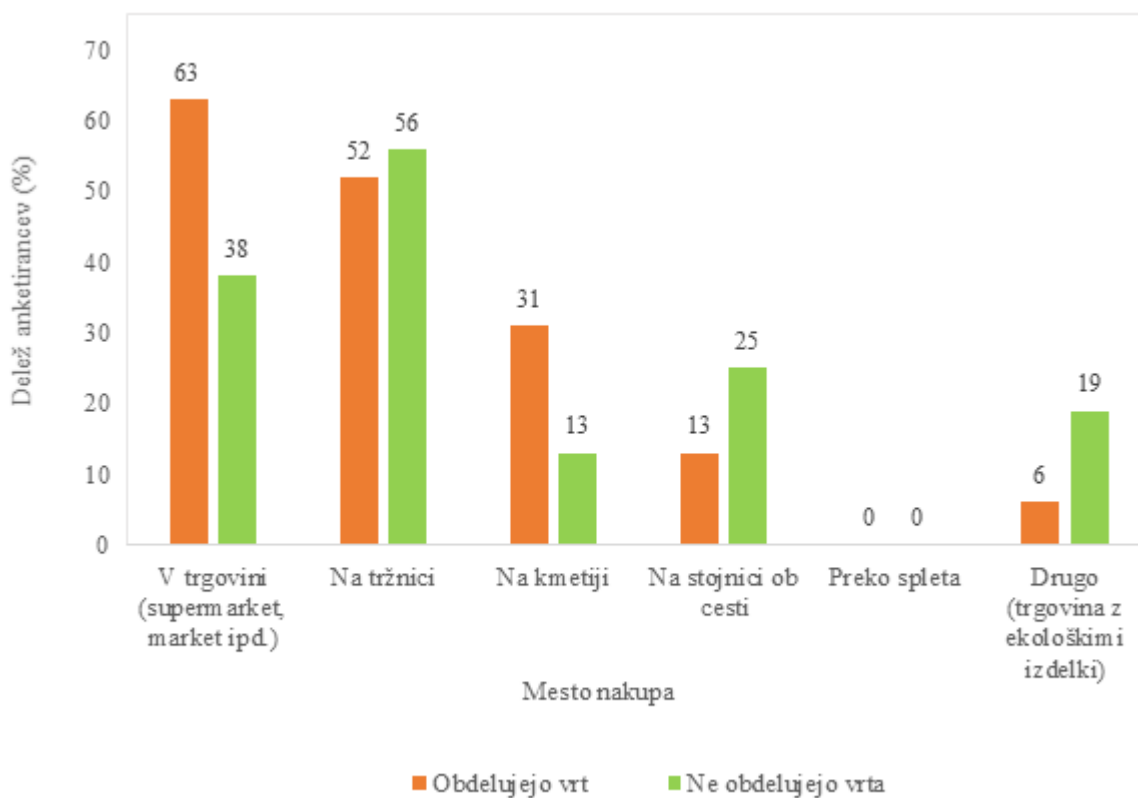
Slika 13: Delež anketirancev glede na vrsto pridelkov, ki jih pridelujejo na vrtovih, n = 64

4.3 ODNOS ANKETIRANCEV DO LOKALNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV

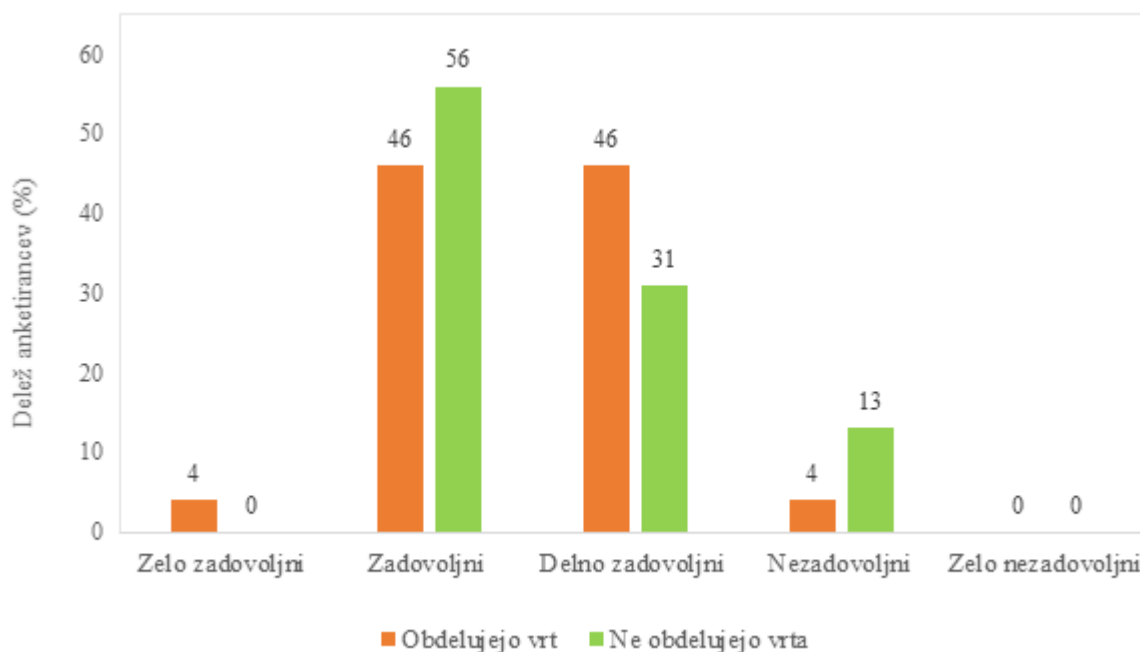
Največ 47 % anketirancev kupuje lokalne pridelke občasno. Anketiranci, ki ne obdelujejo vrta, tudi pogosto kupujejo lokalne kmetijske izdelke. 5 % anketirancev nikoli ne kupuje lokalnih kmetijskih pridelkov, ker večino oziroma vse pridelajo sami (slika 14). Večino svežih kmetijskih pridelkov kupujejo v trgovinah, kot so supermarketi, marketi, trgovine z zelenjavo in sadjem ter na tržnici. Nihče pa jih ne kupuje preko spleta. Anketiranci, ki obdelujejo vrt, večkrat kupujejo na kmetijah kot anketiranci, ki vrta ne obdelujejo (slika 15). S ponudbo lokalnih kmetijskih pridelkov jih je večina zadovoljnih. Anketiranci, ki ne obdelujejo vrta, so bolj zahtevni, saj jih je 13 % od njih nezadovoljnih s ponudbo (slika 16). Anketiranci si želijo večjo ponudbo predvsem lokalnega sadja in tudi zelenjave, ki naj bi bila dostopnejša na vseh večjih prodajnih mestih, stojnicah ob cesti in manjših tržnicah v vaseh. Hkrati pa ugotavljajo, da je ob istem času nekaterih pridelkov preveč, drugih pa primanjkuje.

Slika 14: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketiranci, ki ne obdelujejo vrta, glede na pogostost odločitve nakupa lokalnih pridelkov, n = 64

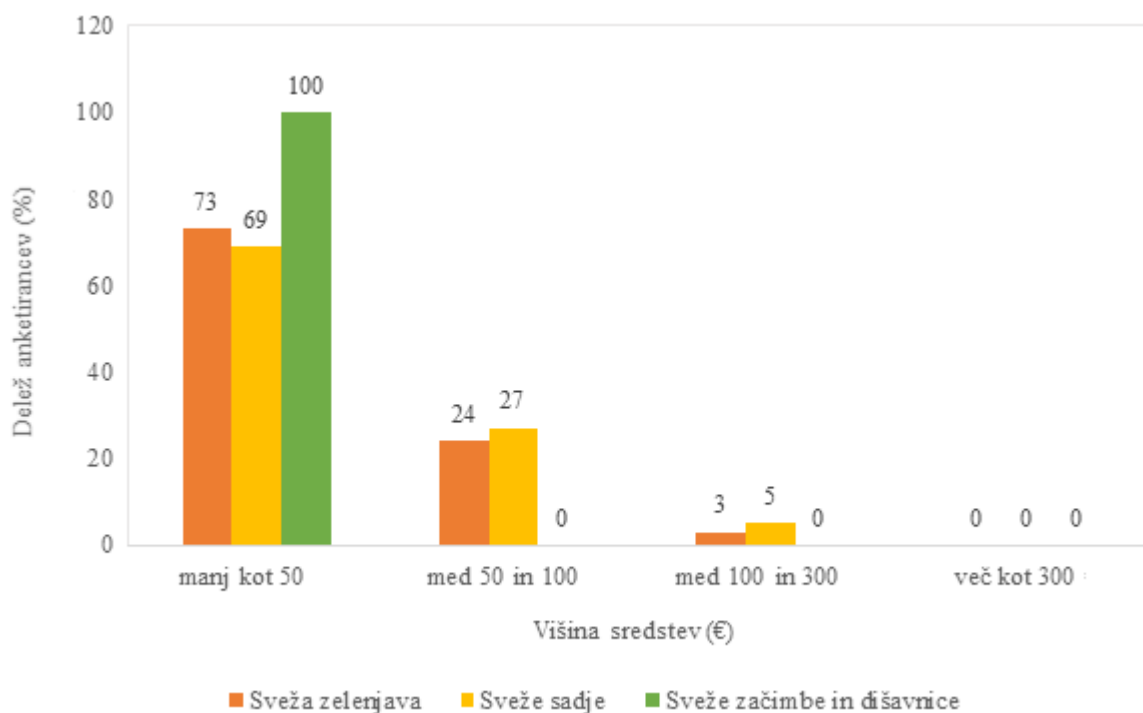
Slika 15: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrta in anketiranci, ki ne obdelujejo vrta, glede na mesto nakupa lokalnih kmetijskih pridelkov, n = 64

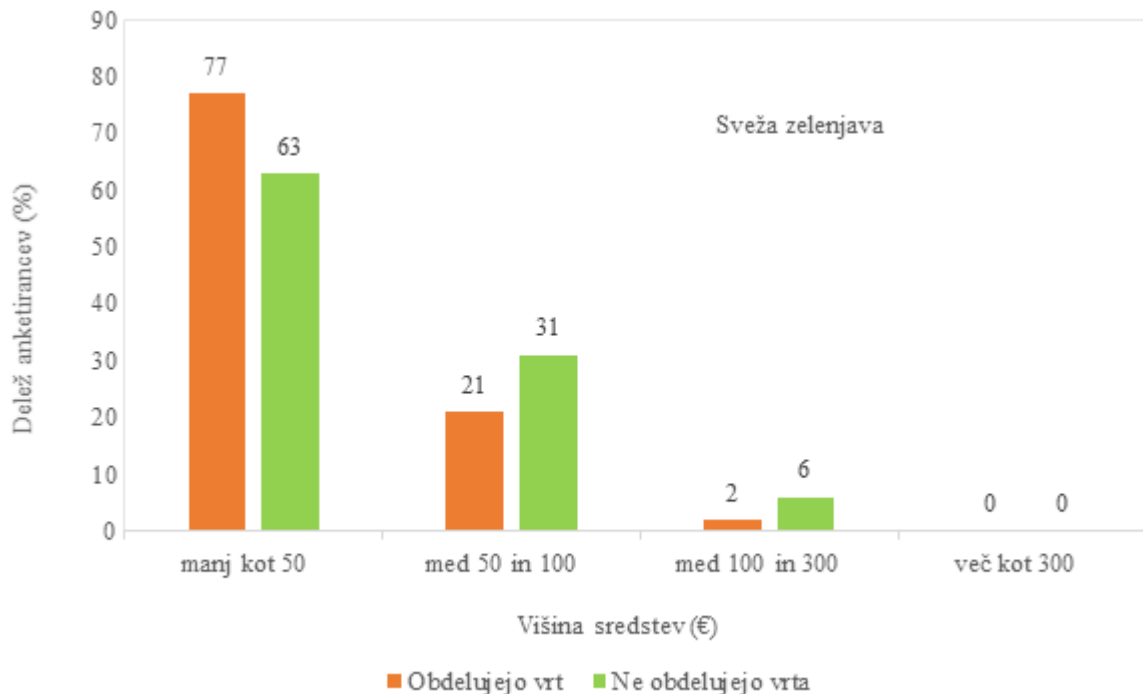
Slika 16: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketiranci, ki vrta ne obdelujejo, glede na njihovo stopnjo zadovoljstva s ponudbo lokalnih pridelkov, n = 64

4.4 VIŠINA MESEČNIH SREDSTEV, KI JIH ANKETIRANCI PORABIJO ZA NAKUP SVEŽE ZELENJAVE IN SADJA TER ZAČIMB IN DIŠAVNIC

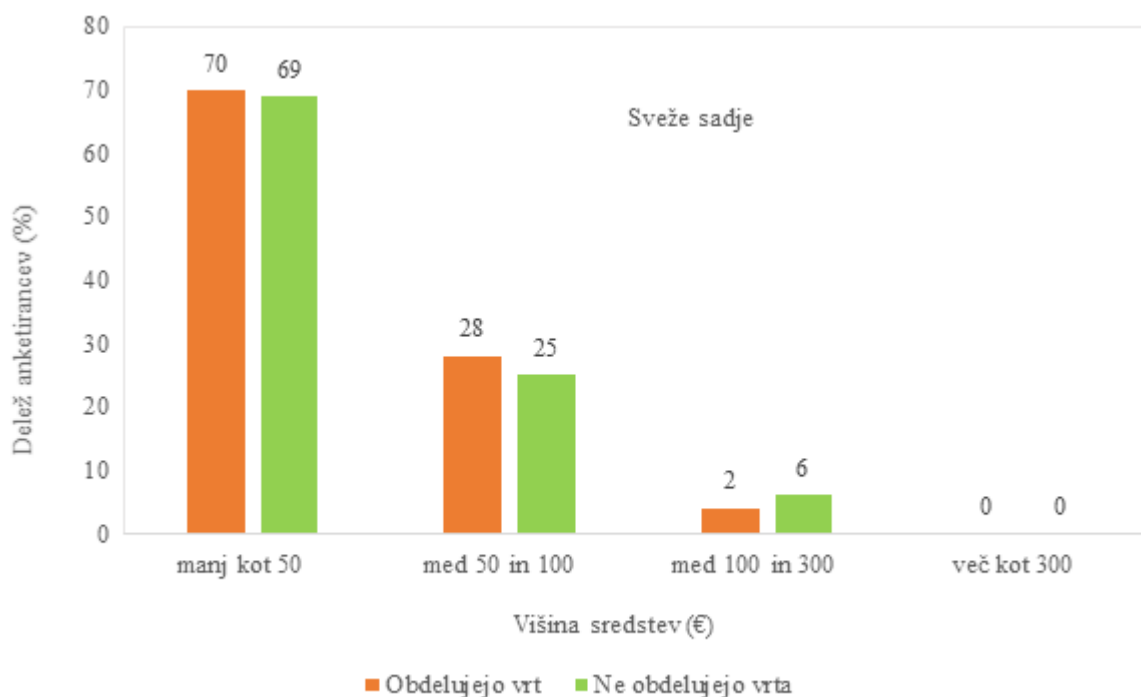
Večina anketirancev porabi mesečno za nakup sveže zelenjave in sadja ter začimb in dišavnic manj kot 50 €, nihče za naštetu ne porabi več kot 300 € mesečno (slika 17). Pri nakupu svežega sadja in začimb ter dišavnic ni večjega odstopanja, po porabi sredstev na mesec, med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketiranci, ki ne obdelujejo vrta (slika 19 in slika 20). Anketiranci, ki obdelujejo vrt porabijo manj sredstev za nakup sveže zelenjave kot anketiranci, ki vrta ne obdelujejo, vendar razlika ni velika (slika 18).

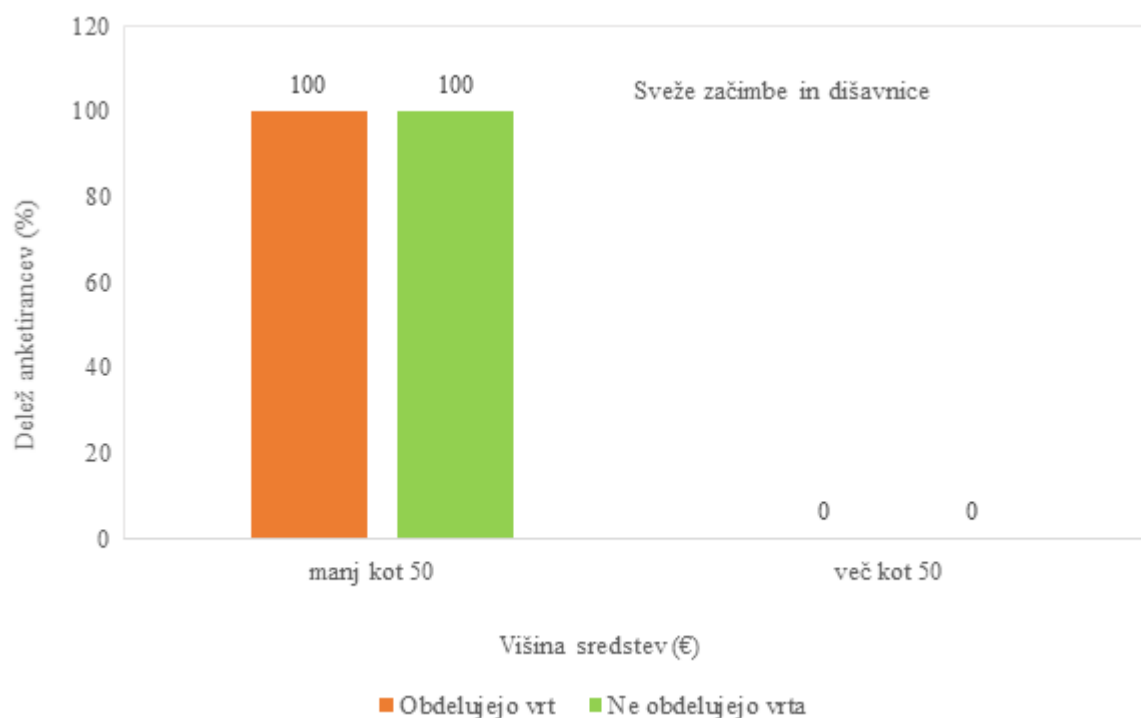
Slika 17: Delež anketirancev glede na višino porabljenih sredstev za nakup sveže zelenjave in sadja ter začimb in dišavnic, n = 64

Slika 18: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketirancev, ki ne obdelujejo vrta, glede na višino porabljenih mesečnih sredstev za nakup sveže zelenjave, n = 64

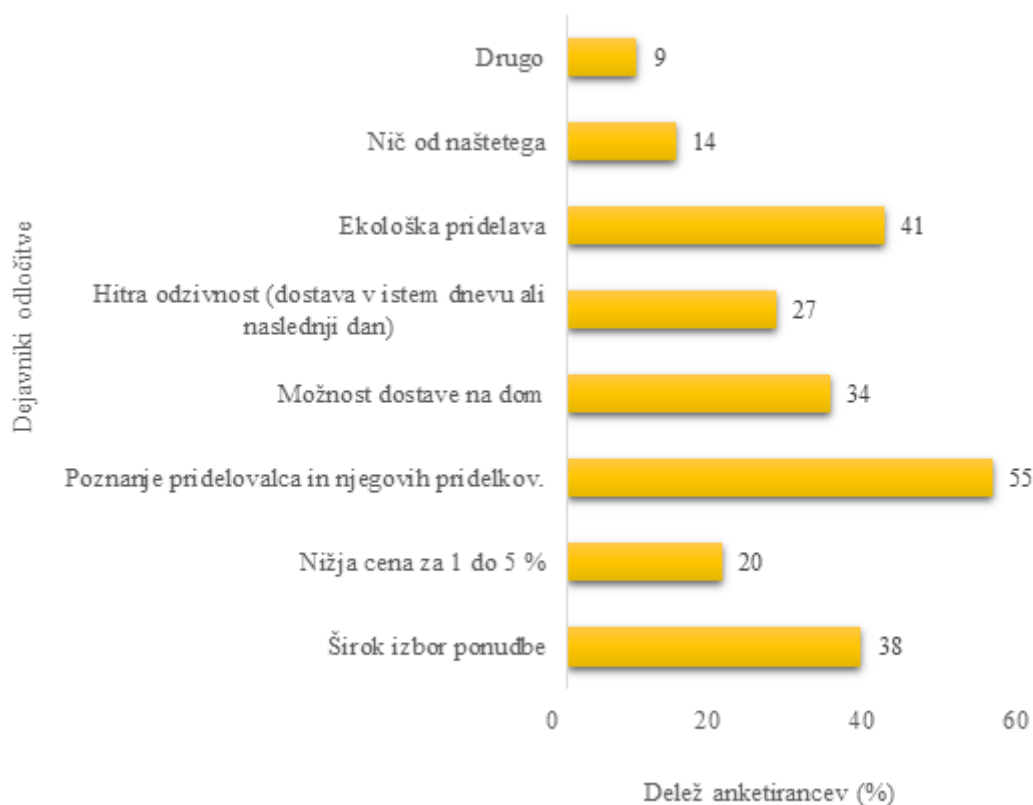
Slika 19: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketirancev, ki ne obdelujejo vrta, glede na višino porabljenih mesečnih sredstev za nakup svežega sadja, n = 64

Slika 20: Primerjava med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketirancev, ki ne obdelujejo vrta, glede na višino porabljenih mesečnih sredstev za nakup svežih začimb in dišavnic, n = 64

4.5 ODNOS ANKETIRANCEV DO NAKUPA LOKALNH KMETIJSKIH PRIDELKOV PREKO SPLETA

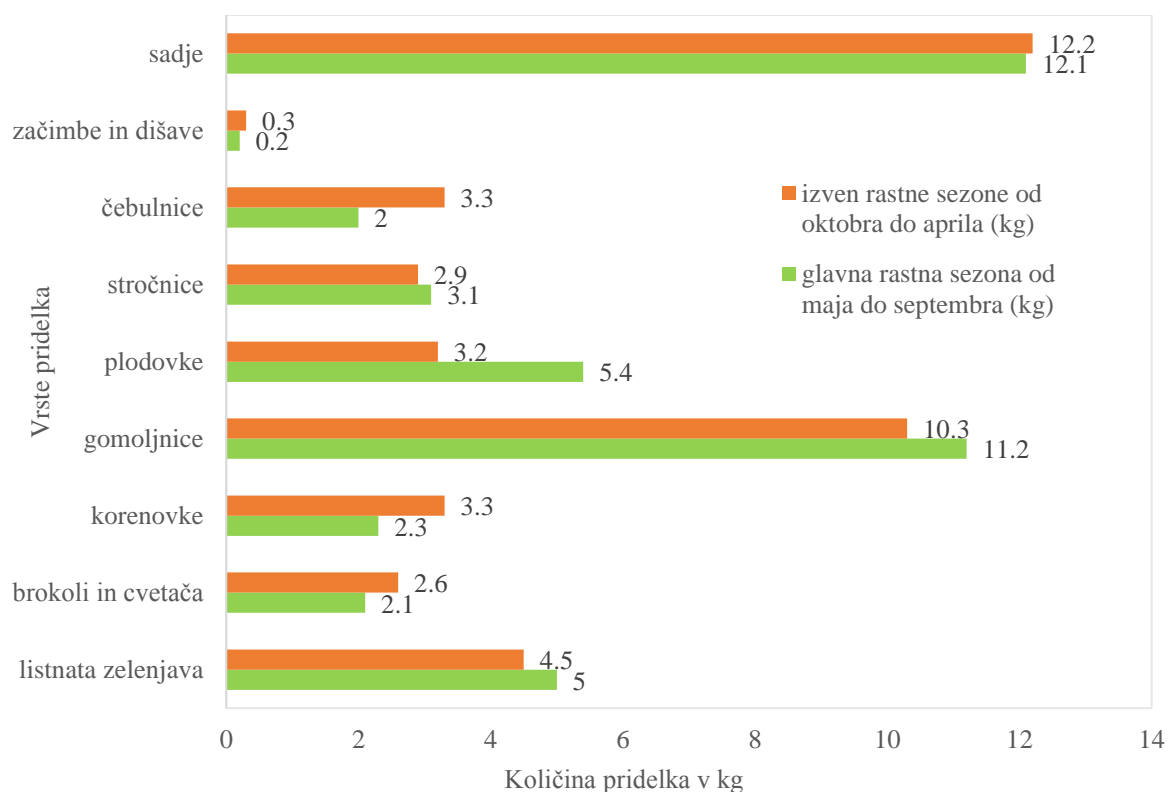
Nihče od anketirancev trenutno ne kupuje svežih lokalnih pridelkov preko spleta (slika 15). Večina jih navaja, da radi vidijo, otipajo sveže pridelke in začutijo energijo in ozaveščenost njihovega pridelovalca, preden jih kupijo. 55 % anketirancev bi se odločilo za nakup svežih pridelkov preko spleta, če bi poznali pridelovalca in njegove pridelke. 41 % anketirancev bi kupovalo preko spleta sveže pridelke ekološke pridelave, 38 % bi se odločilo za spletni nakup, zaradi širše ponudbe in 34 % zaradi možnosti dostave na dom (slika 21).

Slika 21: Delež anketirancev glede na odločilni dejavnik za nakup lokalnih kmetijskih pridelkov preko spleta, n = 64

4.6 KUPOVANJE SVEŽIH PRIDELKOV V GLAVNI RASTNI SEZONI IN IZVEN RASTNE SEZONE

Glede na dobljene rezultate, anketiranci konstantno čez vse leto kupujejo sadje, listnato zelenjavo, stročnice in gomoljnice (slika 22). Največje razlike so pri plodovkah, kjer je količina kupljenih plodovk večja za 26 % v glavni rasti sezoni in pri začimbah in dišavnicah, kjer je količina kupljenih začimb in dišavnic za 20 % večja izven raste sezone ter pri korenovkah in čebulnicah, kjer je količina kupljenih korenovk in čebulnic za 18 % manjša v glavni rasti sezoni (slika 23).

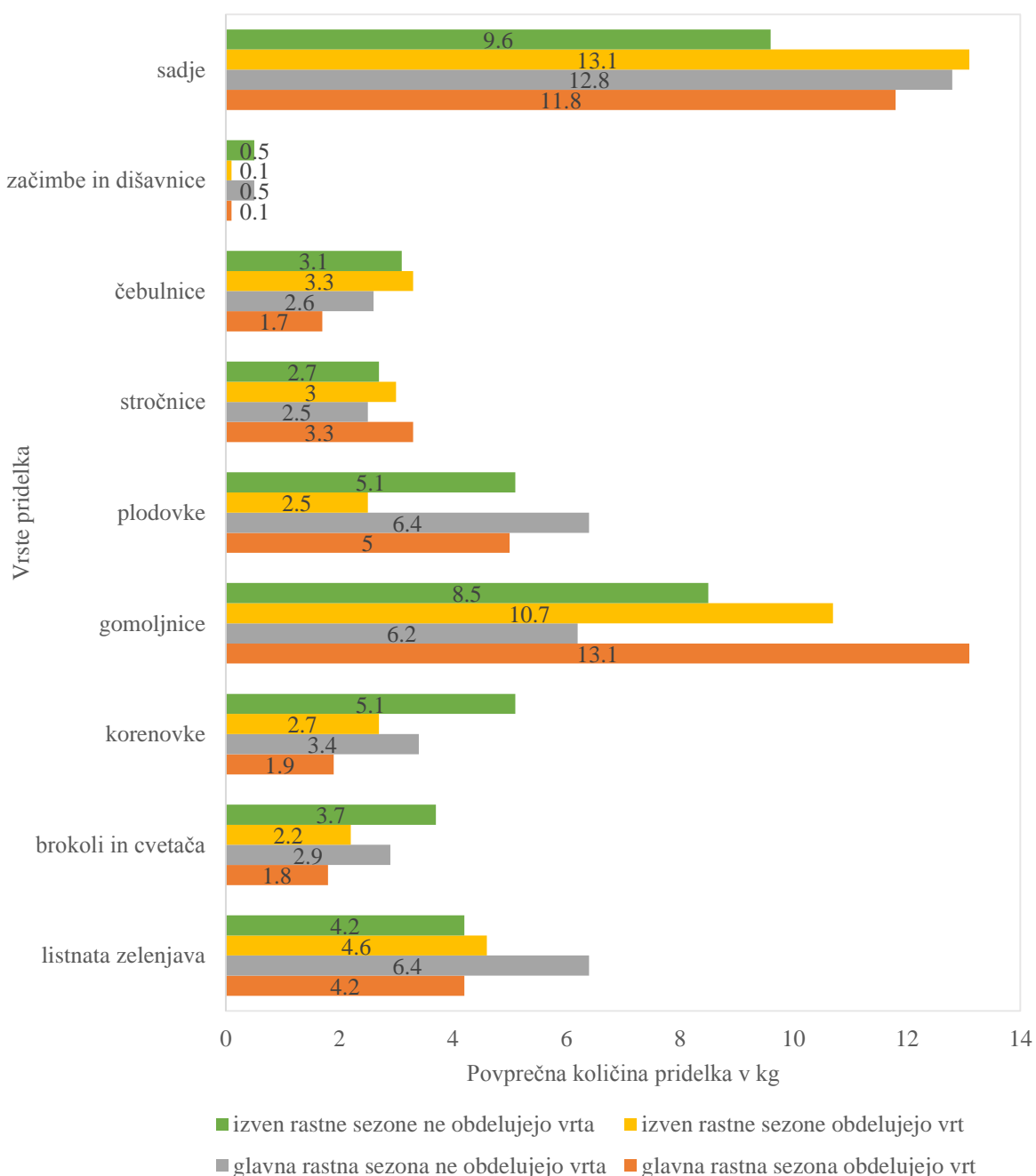

Slika 22: Povprečna mesečna količina kupljenih različnih pridelkov glede na rastno sezono, n =64

Slika 23: Delež razlike med količino kupljenih različnih vrst pridelka glede na rastno sezono, n =64

Anketiranci, ki ne obdelujejo vrta, kupujejo predvsem več korenovk in plodovk ter začimb in dišavnice čez celo leto, pa tudi brokoli in cvetača. Listnato zelenjavo pa le med glavno rastno sezono, za 21 % več od anketirancev, ki obdelujejo vrt. Anketiranci, ki obdelujejo vrt pa povprečno kupujejo vse leto več stročnic, več sadja in čebulnic pa le izven rastne sezone. Večje odstopanje je pri gomoljnicah, saj anketiranci, ki obdelujejo vrt, vse leto kupujejo za 21 % več gomoljnic kot anketiranci, ki vrta ne obdelujejo (slika 24).

Slika 24: Razmerje med anketiranci, ki obdelujejo vrt in anketiranci, ki vrta ne obdelujejo glede na količino kupljenih različnih vrst pridelka v glavni rastni sezoni od maja do septembra in izven rastne sezone od oktobra in aprila, n = 64

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

K sodelovanju smo privabili večinoma ženske stare med 41 in 60 let z visoko ali univerzitetno izobrazbo. Večina jih živi v Mestni občini Nova Gorica v dvočlanski družini, z zgornjo mejo mesečnega dohodka 2000 eur. Do podobnih demografskih podatkov za področje Goriške so prišli tudi že drugi (Udovč in sod., 2015).

Tri četrtine anketirancev obdeluje vrt, kar smo predvidevali iz že pridobljenih podatkih iz Analiza ponudbe in povpraševanja po lokalnih kmetijskih pridelkih na območju izvajanja projekta OGV (Udovč in sod., 2015), kjer rezultati kažejo, da večina sama prideluje zelenjavo. Velikost vrtov anketirancev zadošča za celoletno oskrbo 1 do 4 članske družine, če upoštevamo podatke, ki jih navajajo na spletni strani naredivrt.si, kjer priporočajo, da je velikost vrta za celo letno oskrbo na osebo s svežo zelenjavo 20 m² (Primerna ..., 2014). Vendar jih večina obdeluje vrt le med glavno rastno sezono od maja do septembra, čeprav imajo primernejše klimatske razmere za pridelovanje zelenjave kot drugod po Sloveniji, saj je podnebje na Goriškem zaledno submediteransko z veliko sonca in povprečnimi milimi in vlažnimi zimami ter vročimi poletji z dovolj padavinami med 1200 in 2000 mm (Šehić in sod., 2006) in s približno 2108 ur letno intenzivne sončne osvetlitve (Osvald in Kogoj Osvald, 2005). Vsako daljše obdobje pridelovanja pa prinaša dodatne stroške, zato se, glede na njihov mesečni dohodek, raje odločijo za nakup pridelkov. To nam kaže tudi zanemarljivo število anketirancev, ki navajajo, da so samooskrbni čez celo leto in zato tudi ne kupujejo svežih kmetijskih pridelkov.

V glavni rastni sezoni ima večina presežek pridelka, ki ga podarijo ali predelajo oziroma konzervirajo in s tem tudi vplivajo na manjšo potrošnjo svežih kmetijskih pridelkov v tem obdobju.

Domnevamo, da je zastopanost različnih vrst svežih pridelkov na vrtovih pogojena z osebno naklonjenostjo pridelovalca do uživanja posameznih pridelkov, s stroški same pridelave, in s prostorom ter časom, ki ga potrebujejo ljudje za pridelavo svežih pridelkov. Tako na njihovih vrtovih prevladuje predvsem klasična zelenjava kot so: listnata zelenjava, plodovke in začimbe ter dišavnice. To lahko povežemo s sezonsko vrsto prehrane, saj ljudem v vročih dneh bolje ustreza lažja in osvežujoča hrana, ki je hitro pripravljena in se lahko uživa večino tudi surova, hkrati pa ji izboljšajo okus z lastnimi začimbami in dišavnicami, ki so večino prisotne skozi celo leto, skoraj na vseh vrtovih, saj nimajo samo kulinarične vrednosti ampak tudi okrasno, zaščitno in podporno vlogo v vrtovih. Najmanj je prisotnega krompirja, cvetače in brokolija ter sadja. Ljudje se raje odločijo za nakup krompirja, ker zahteva več pridelovalnega prostora in je na slovenskem trgu tudi dostopen s široko in kakovostno ponudbo ter po ugodni ceni. Kar pa ga pridelajo, gre verjetno za mladi krompir, ki ga sproti porabijo. Tudi pridelava sadja zahteva veliko pridelovalnega prostora in hkrati tudi celoletno oskrbo, ki vključuje tudi preventivo pred različnimi škodljivci in boleznimi, kar prinese dodatne stroške. Brokolija in cvetače večina ne prideluje, ker je verjetno samo občasno prisotna na njihovih krožnikih in še to bolj v jesensko-zimskem času.

Kljub lastnemu pridelovanju svežih kmetijskih pridelkov, jih vseeno skoraj vsi kupujejo skozi celo leto, vendar pa po lokalnih kmetijskih pridelkih obdelovalci vrtov posegajo manj pogosto in raje kupujejo ostale pridelke kot anketiranci, ki ne obdelujejo vrtov, čeprav so s samo ponudbo bolj zadovoljni od njih, kar lahko utemeljimo s tem, da sami pridelujejo in imajo s tem manjšo potrebo po določenih pridelkih. Vprašanje, ki se pojavlja na tem mestu pa je, kaj si ljudje predstavljajo pod lokalno, in če so pri tem upoštevali samo pridelke domačih- slovenskih pridelovalcev, ker ne moremo zanemariti dejstva, da je, zaradi bližine meje z Italijo, lokalno tudi področje za mejo in s tem tuji-italijanski pridelki, ki pa so na našem trgu zelo prisotni s pestro in ugodno ponudbo skozi celo leto.

Večina anketirancev za nakup svežih kmetijskih pridelkov na mesec porabi približno 5 do 10 % skupnega mesečnega dohodka. Pri nakupu sveže zelenjave obdelovalci vrtov porabijo približno za 30 do 50 € manj na mesec kot anketiranci, ki ne obdelujejo vrta. Vendar ne moremo govoriti o velikih prihrankih, saj v to vsoto niso všteti stroški, ki jih imajo z nakupom semen in sadik ter gnojili in zaščitnimi sredstvi in pa z vso vzgojo in pridelavo zelenjave.

Vrtničkarji v rastni sezoni kupujejo manj predvsem tiste pridelke, ki so na njihovih vrtovih najbolj zastopani, še posebej listnato zelenjavo in začimbe ter dišavnice. Čez celo leto kupujejo tudi manj korenovk in plodovk. Pri drugih pridelki ni večjega odstopanja, če jih primerjamo z anketiranci, ki vrta ne obdelujejo. Pri stročnicah in še posebej pri krompirju so celo večji potrošniki kot ne obdelovalci vrtov. Zanimiv je tudi podatek, da je količina kupljenih plodovk v glavni rastni sezoni pri vrtničkarjih še enkrat večja kot izven rastne sezone, čeprav jih velika večina prideluje na svojih vrtovih, kar lahko povežemo s sezonsko vrsto prehrane, pri kateri je večja potreba po plodovkah, ki jo sprotna samooskrba ne dosega oziroma domnevamo, da v enem določenem obdobju jo je dovolj ali celo v presežku, ostalo pa v primanjkljaju. Za vrtničkarje bi lahko rekli, da so večji ljubitelji svežih pridelkov kot ne vrtničkarji, saj so večji potrošniki tudi izven sezone pri listnati zelenjavi, čebulnicah in sadju.

Anketiranci največkrat kupujejo sveže pridelke v večjih trgovinah, kar kažejo tudi druge raziskave, da se že nekaj let povečuje trend nakupovanja v večjih trgovskih centrih (Pogačnik in Žnidarčič, 2010), kjer imajo možnost, da vse dobijo na enem mestu in pri tem prihranijo na času. Iste raziskave kažejo, da se za nakup hrane preko spleta odločajo le redki, čeprav pa raziskava Društva za marketing Slovenije (DMS, 2016) kaže, da se na splošno v zadnjih letih povečuje spletno nakupovanje, vendar tudi nihče od anketirancev ne kupuje lokalnih kmetijskih pridelkov preko spleta, saj so senzorične lastnosti, kot so videz, vonj, otip in okus in tudi poznanje ter zaupanje v samega pridelovalca in njegovih pridelkov, še vedno glavni dejavniki za nakup svežih kmetijskih pridelkov. Bolj od same cene jim je pomembna tudi ekološka pridelava, široka ponudba in dostava na dom. Pri ponudbi lokalnih kmetijskih pridelkov predvsem pogrešajo njihovo dostopnost, saj jih večina navaja, da bi morala biti dostopna v vseh večjih prodajalnah, pakirana v primernih embalažah in enakomerno s pestro ponudbo dostopna vse leto. Želijo si tudi več stojnic ob cestah in vaških tržnic. Pogrešajo tudi več promocije in prepoznavno enotno znamko za celotno regijo.

5.2 SKLEPI

Iz pridobljenih podatkov sklepamo, da kljub temu, da večina anketirancev obdeluje vrt, to ni razlog da ne kupujejo svežih lokalnih kmetijskih pridelkov, saj podatki raziskave kažejo, da kupujejo sveže pridelke skozi celo leto, zato sklepamo, da vrtničkarstvo ni konkurenčno lokalnim kmetijskim pridelkom. Kljub temu pa vrtničkarji posegajo po lokalnih pridelkih le občasno in kupujejo ostale pridelke, čeprav so bolj zadovoljni s ponudbo lokalnih pridelkov kot ne vrtničkarji. Iz podatkov pa ni razvidno, kateri so resnično glavni razlogi za le občasne nakupe lokalnih pridelkov. Lahko samo domnevamo, da si mogoče napačno razlagajo pojem lokalno. Navajajo pa, da si želijo pestrejšo ponudbo in boljšo dostopnost v večjih trgovinah, saj kupujejo večino svežih pridelkov v supermarketih in veleblagovnice ter v trgovskih centrih.

H kupovanju lokalnih pridelkov so bolj naklonjeni ne vrtničkarji, saj jih kupujejo bolj pogosto, nekateri celo vedno, vendar so manj zadovoljni s ponudbo in tudi ti si želijo predvsem pestrejšo ponudbo, ki bi bila konstanta, čez celo leto dostopna na čim več prodajnih mestih, in da bi bila prodaja bolje organizirana in promovirana.

Vrtničkarstvo ima vpliv v glavni rastni sezoni predvsem na manjši nakup zelenjave, kot je listnata zelenjava in začimbe ter dišavnice in korenovke čez celo leto. To vrsto zelenjave poleg plodovk tudi največ pridelujejo, razen korenovk. Pri nakupu ostalih svežih pridelkov so kot potrošniki primerljivi z ne vrtničkarji. Pri krompirju in stročnicah so v glavni rastni sezoni celo boljši kupci. Izven rastne sezone pa kupujejo več listnate zelenjave, čebulnic in sadja. Kljub temu pa vrtničkarji porabijo manj sredstev na mesec za nakup sveže zelenjave, vendar pri tem niso upoštevani stroški, ki jih imajo s samim pridelovanjem zelenjave, zato ne moremo sklepati o kakšnem prihranku.

Za večjo prodajo lokalnih kmetijskih pridelkov, bi bilo potrebno bolj podrobno raziskati razloge, zakaj večina kupuje lokalne kmetijske pridelke samo občasno, saj druge raziskave kažejo, da je slovenskim kupcem zelo pomembno, da so kmetijski pridelki slovenski in pridelani lokalno (Udovč in sod. 2015; Pogačnik in Žnidarčič, 2010). Ena od rešitev, ki jo vidimo, je v ozaveščanje kupcev o pomembnosti in prednosti nakupa lokalnih pridelkov. S tem pa tudi dvigniti povpraševanje po njih. Da bi lahko lokalni, domači pridelovalci sledili s svojo ponudbo povpraševanju, bi jim bilo potrebno omogočiti večjo, pestrejšo in lažjo pridelavo in s tem tudi konkurenčnost tujim, večjim pridelovalcem. Pridelovalci pa bi morali poskrbeti za stalno kakovost in boljšo dostopnost ter predvsem prepoznavnost svojih pridelkov.

Trendi kažejo, da se povečuje nakupovanje preko spleta, vendar nihče od anketirancev se ne poslužuje te storitve, saj je kupovanje sveže hrane še vedno povezano s senzoričnimi lastnostmi in zaupanjem v pridelovalca ter njegove pridelke. Pri tem pa gre tudi za kontrolo, družabni dogodek in čustveno zadovoljstvo ob samem kvalitetnem nakupu. Zato naj bi bila spletna prodaja nadgradnja že uspešne in uveljavljene prodaje lokalnih kmetijskih pridelkov.

6 POVZETEK

Cilj diplomskega dela je preveriti podatek iz končnega poročila Analiza ponudbe in povpraševanja po lokalnih kmetijskih pridelkih na območju izvajanja projekta OGV (Udovč in sod., 2015), kjer je večina anketirancev navajala, da ne kupujejo lokalnih kmetijskih pridelkov in izdelkov, ker jih večino pridelajo sami ali jih dobijo od sosedov in sorodnikov in ugotoviti, če to vpliva na manjši nakup ali celo na ne nakup lokalnih kmetijskih pridelkov in hkrati ugotoviti, kakšen je zato odnos do lokalnih kmetijskih pridelkov. Podatke smo pridobili s spletno in terensko anketo, ki se je izvajala od 19. 4. 2016 do 28. 6. 2016. Anketni vprašalnik je vseboval 24 vprašanj, s katerimi smo želeli pridobiti informacije o obdelovanju vrta, o odnosu do lokalnih kmetijskih pridelkih in o kupnih navadah anketirancev pri kupovanju svežih pridelkov. Vseh izpolnjenih anket, ustreznih za analizo, je bilo 64.

Analiza pridobljenih anketnih podatkov je pokazala, da jih kar 75 % obdeluje vrt, predvsem v glavni rastni sezoni od maja do septembra. Večino jih prideluje listnato zelenjavo, plodovke in začimbe ter dišavnice za sprotno porabo na vrtovih manjših od 50 m². Kljub temu pa jih ima 65 % viška pridelka, ki ga predvsem podari ali predela za ozimnico, kar vpliva na manjšo potrošnjo v tistem obdobju. Samo pet anketiranci je samooskrbnih, vsi drugi pa dokupujejo sveže pridelke.

Mesto nakupa lokalnih kmetijskih pridelkov je največkrat 56 % supermarket, market, trgovine s sadjem in zelenjavo, katerim tesno sledijo tržnica 53 % in nakup na kmetiji 27 %. S ponudbo so bolj zadovoljni kupci, ki obdelujejo vrt, vendar jih ne kupujejo pogosto, največ le občasno in se odločajo za nakup drugih svežih pridelkov. Pri tem pa porabijo za sam nakup manj sredstev kot anketiranci, ki ne obdelujejo vrta. Anketiranci, ki ne obdelujejo vrta, so bolj zahtevni in manj zadovoljni s ponudbo lokalnih kmetijskih pridelkov. Kljub temu pa pogosteje kupujejo lokalne kmetijske pridelke.

Po predvidevanjih naj bi obdelovalci vrto kupovali manj lokalnih pridelkov v rastni sezoni, vendar rezultati analize anketnih podatkov kažejo, da to velja predvsem za listnato zelenjavo in začimbe ter dišavnice. Čez celo leto najmanj kupujejo korenovk. Kljub temu vseeno kupujejo vso zelenjavo. Gomoljnice kupujejo celo za 21 % več kot anketiranci, ki ne obdelujejo vrta. Boljši kupci so tudi pri stročnicah. Manjši nakupi so pri brokoliju in cvetači ter plodovkah, predvsem izven rastne sezone. Izven rastne sezone pa so večji potrošniki pri sadju, čebulnicah in listnati zelenjavi.

Nihče ne kupuje svežih pridelkov preko spleta, ker ljudje še vedno radi vidijo, otipajo, vonjajo in celo okusijo svežo hrano, preden jo kupijo. Za nekatere pa je osebni nakup tudi družaben dogodek, ki jih tudi čustveno zadovolji. Dejavnik, ki bi najbolj vplival na odločitev za nakup svežih lokalnih pridelkov je poznanje pridelovalca in njegovih pridelkov, zanj se je odločilo 55 % anketirancev, kar pomeni, da je ljudem zelo pomembno zaupanje v kvaliteto pridelovalca in njegovih pridelkov. Sledita dejavnika ekološka pridelava z 41 % in možnost dostave na dom 34 %. Glede na rezultate naj bi bila spletna prodaja nadgradnja že uspešne in poznane prodaje lokalnih pridelkov.

Za večjo prodajo lokalnih kmetijskih pridelkov bi bilo potrebno več vložiti v ozaveščanje ljudi in v samo promocijo pridelovalcev in njihovih pridelkov.

7 VIRI

- Bukvič K. 2010. Pomen vrtničkarske dejavnosti v Ljubljani za posameznika, okolje in mesto. Urbani izziv, 1.21, 1: 21-31
- CZR Murska Sobota. Kratke prehranske verige.
<http://cZR.si/kratke-prehranske-verige.aspx> (24. jul. 2016)
- DMS. 2016. Trend postopnega dviga obsega potrošnje. Trženjski monitor. April, 2016.
<http://www.dmslo.si/projekti/trzenjski-monitor-dms/trzenjski-monitor-dms-trend-postopnega-dviga-obsega-potrosnje-april-2016/> (31. jul. 2016)
- Food for the cities. 2009. FAO: 8 str.
<ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/012/ak824e/ak824e00.pdf> (15. avg. 2016)
- Jamnik B., Smrekar A. in Vrščaj B. 2009. Vrtničkarstvo v Ljubljani. Ljubljana Založba ZRC SAZU: 224 str.
- Karlovec S. 2015. Prehranska samooskrba slovenskih mest na primeru mesta Maribor. Zaključna seminarska naloga. Ljubljana, FF, Oddelek za geografijo: 40 str.
- KGZ Nova Gorica. 2012. Povabilo kmetom.
<http://www.kmetijskizavod-ng.si/projekti/kupujmo-gorisko> (26. jul. 2016)
- Koželj J. 2012. Urejanje vrtničkov v Novi Gorici. Urbanistična delavnica. Katalog. Ljubljana. Fakulteta za arhitekturo: 40 str.
- Laketič D. 2015. Promocija oskrbe s kakovostno lokalno hrano v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana, FDV: 72 str.
- Lokalna trajnostna oskrba in kratke verige. 2016. Promocija lokalne hrane. MGKP.
http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/promocija_lokalne_hrane/lokalno_pridelana_zelenjava/lokalno_trajnostna_oskrba_in_kratke_verige/ (24. jul. 2016)
- Lokalno pridelana zelenjava. 2016. Promocija lokalne hrane. MKGP.
http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/promocija_lokalne_hrane/lokalno_pridelana_zelenjava/ (24. jul. 2016)
- Mougeot L.J.A. 2006. Growing better Cities. Urban agriculture for sustainable development: 119 str.
- Novak M. 2012. Lokalna oskrba s hrano v turizmu-primer Slovenije. Magistrsko delo. Ljubljana, EF: 86 str.
- Osvald J., Kogoj Osvald M. 2005. Vrtnarstvo. Splošno vrtnarstvo in zelenjadarstvo. Ljubljana. Univerza v Ljubljani, BF, Oddelek za agronomijo: 599 str.

- Perpar A., Udovč A. 2010. Realni potencial za lokalno oskrbo s hrano v Sloveniji. Dela/Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo 34:187-199
- Pestotnik J. 2014. Prehranska samooskrba Republike Slovenije v okviru Evropske unije. Diplomsko delo. Ljubljana, FDV: 56 str.
- 5 razlogov za uživanje sezonske lokalne hrane. 2015. Blog, Metkine bučke. MKGP. lokalna-kakovost.si.
<http://blog.lokalna-kakovost.si/5-razlogov-za-uzivanje-sezonske-lokalne-hrane/>
(24. jul. 2016)
- Plut D. 2012a. Prehranska varnost planeta in Slovenije. Državni zbor Republike Slovenije. 53.seja.
http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/svo/53seja_Plut.pdf
(25. jul. 2016)
- Plut D. 2012b. Prehranska varnost sveta in Slovenije. Dela/Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo 38: 5-23
- Pogačnik M., Žnidarčič D. 2010. Odločitveni dejavniki pri nakupu živil v Sloveniji. Acta agriculturae Slovenica, 95, 2: 199-206
- Pravni vidiki urbanega kmetijstva. 2013. Informator 2011. Mreža za prostor.
<http://mrezaprostor.si/pravni-vidiki-urbanega-kmetijstva-informator-november-2011/>
(18. jul. 2016)
- Pregled trga zelenjave. 2011. Promocija lokalne hrane. Analiza stanja. Ljubljana. MKGP: 14 str.
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/Kmetijstvo/Promocija_SI_kmetijstva/Pregled_trga_zelenjave.pdf (24. jul. 2016)
- Primerna velikost vrta. 2014. Naredivrt.si.
<http://www.naredivrt.si/si/vrtnarjenje/nasveti-za-vrtnarjenje/2014/03/10-Primerna-velikost-vrta> (31. jul. 2016)
- Promocija lokalne hrane. 2016. MKGP.
http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/promocija_lokalne_hrane/ (24. jul. 2016)
- Regionalna razvojna agencija severne Primorske Nova Gorica. OGV-Goriški vrtovi.
http://www.rra-sp.si/projekti/cezmejni_2/ogv--goriski-vrtovi (25. jul. 2016)
- Resolucija o nacionalnem programu prehranske politike 2005-2010. 2005. Ur.l. RS št. 39/05
- Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020. Zagotovimo.si hrano za jutri. 2011. Ur.l. RS št. 25/11

- RUAF FOUNDATION. 2016. Urban agriculture: what and why.
<http://www.ruaf.org/urban-agriculture-what-and-why> (18. julij 2016)
- Simoneti M., Bevk J., Pintar M., Zupan M., Gajšek P., Golobič M., Pleško R., Bevk M.
1997. Usmeritve in pogoji za nadaljnji razvoj vrtničarstva v Ljubljani. Ljubljana.
Ljubljanski urbanistični zavod: 158 str.
- Smit J., Ratta A., Nasr J. 1996. Urban Agriculture: Food, Jobs and Sustainable Cities.
UNDP, Habitat II. City Farmer, Canada's Office of Urban Agriculture: 328 str.
- Spodbujanje kupovanja slovenskih izdelkov z akcijo Kupujmo Goriško. 2012. MMC RTV
SLO.
<http://www.rtv slo.si/gospodarstvo/spodbujanje-kupovanja-slovenskih-izdelkov-z-akcijo-kupujmo-gorisko/292107> (26. jul. 2016)
- SURS. 2014. Tržne rastlinske bilance. Slovenija. 2013/2014. Bilance proizvodnje in
potrošnje kmetijskih proizvodov, Slovenija. Statistični urad RS. Tabela 2.
<http://www.stat.si/statweb/prikazi-novico?id=5261&idp=11&headerbar=9> (26. jul. 2016)
- Šehić D., Šehić D., Ogrin D., Lovrenčak F. 2006. Atlas Slovenije. Ljubljana, Dnevnik:
123 str.
- Talić S. 2015. Problematika vrtničarstva v Ljubljani z vidika prostorskega razvoja.
Diplomsko delo. Ljubljana, FF, Oddelek za geografijo: 61 str.
- The state of food and agriculture. 1996. Rome. FAO.
<http://www.fao.org/docrep/003/w1358e/w1358e00.htm> (15. avg. 2016)
- Udovč A., Miličič V., Perpar A., Černič Istenič M., Mihičinc M., Klodič M. 2015. Analiza
ponudbe in povpraševanja po lokalnih kmetijskih pridelkih na območju izvajanja projekta
Orti goriziani-Goriški vrtovi. Končno poročilo. Ljubljana. Univerza v Ljubljani, BF,
Oddelek za agronomijo: 26 str.
- Urban and peri-urban agriculture. 2001. 1st ed. Rome. FAO: 84 str.
http://www.fao.org/fileadmin/templates/FCIT/PDF/briefing_guide.pdf (18. jul. 2016)
- Vadnal K. 2003. Agrarna ekonomika. Osnove, trg, država. 1. izd. Ljubljana. Univerza v
Ljubljani, BF, Oddelek za agronomijo: 237 str.
- Vadnal K., Alič V. 2008. Mestno kmetijstvo-oblike in izkušnje. Acta agriculturae
Slovenica. 91, 1: 191-212
- Vastl N. Vrtničarstvo. Mestna občina Ljubljana. Mestna uprava. Oddelek za urejanje
prostora.
<http://ppmol.org/urbanizem5/mainpager.php?get=33> (26. jul. 2016)
- Zakon o kmetijstvu. 2008. Ur.l. RS št. 45/08

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Andreju UDOVČU za mentorstvo in somentorici dr. Vesni MILIČIĆ za usmerjenje in spodbujanje ter nudenje pomoči pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi vsem drugim, ki so mi omogočili celoten študij in domačim za vso podporo in razumevanje ter spodbudo za dokončanje študija.

Priloga A

Nagovor k sodelovanju izpolnjevanja anketnega vprašalnika

Lepo pozdravljeni.

Sem Nina Koželj, študentka biotehniške fakultete, smer Agronomija in hortikultura ter pripravljam diplomsko nalogo z naslovom Vpliv vrtničkarstva na odločitev za nakup lokalnih kmetijskih pridelkov. Namen raziskave je ugotoviti, predvsem na področju občine Nova Gorica in Šempeter-Vrtojba, ali je vrtničkarstvo (pridelovanje zelenjave in sadja na vrtu) resna konkurenca lokalnim kmetijskim pridelkom, hkrati pa ugotoviti, če so ljudje zaradi vrtničkarstva bolj naklonjeni nakupu lokalnih kmetijskih pridelkov.

Vaše sodelovanje je zelo pomembno in za raziskavo ključno, saj z vašimi odgovori dobim realen pogled na vpliv vrtničkarstva na odločitev za nakup lokalnih kmetijskih pridelkov.

Obdelovanje vrta ni pogoj za izpolnjevanje ankete.

Anketa je popolnoma anonimna. Za izpolnjevanje ankete boste porabili do 10 minut časa. Pridobljeni podatki se bodo analizirali na splošno in uporabili izključno za to diplomsko nalogo.

Za vaš čas in sodelovanje se vam najlepše zahvaljujem.

Prijeten dan, Nina Koželj

Priloga B

Anketni vprašalnik

I. VRTIČKARSTVO

1. ALI OBDELUJETE VRT?

- Da
 Ne

2. VELIKOST VRTA, KI GA OBDELUJETE?

- Manj kot 50 m²
 Med 50 in 200 m²
 Med 200 in 400 m²
 Med 400 in 600 m²
 Med 600 in 1000 m²
 Več kot 1000 m²

3. KDAJ PRIDELUJETE PRIDELKE, GLEDE NA LETNO OBDOBJE?

Možnih je več odgovorov

- Med glavno rastno sezono od maja do septembra
 Zgodaj spomladi od marca do aprila
 Pozno jeseni od oktobra do novembra
 Skozi celo leto

4. KATERE VRSTE PRIDELKOV PRIDELUJETE NA VRTU?

Možnih je več odgovorov

- LISTNATO ZELENJAVO (solato, endivijo, radič, rukola, motovilec, špinača, blitva, ohrovt, zelje...)
 CVETAČA, BROKOLI
 KORENOVKE (korenje, peteršilj, rdeča pesa, koleraba, zelena...)
 GOMOLJNICE (krompir, topinambur...)
 PLODOVKE (paradižnik, paprika, jajčevci, bučke, kumare...)
 STROČNICE (stročji fižol, grah, fižol v zrnju...)
 ČEBULNICE (čebula, česen, por...)
 ZAČIMBE IN DIŠAVNICE
 SADJE
 Drugo:

5. KAJ NAREDITE Z VIŠKOM VAŠEGA PRIDELKA?

Možnih je več odgovorov

- Podarite
- Predelate oz. konzervirate
- Prodate
- Kompostirate
- Zavržete
- Ni viška pridelka

II. NAKUPOVANJE LOKALNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV

1. KAKO POGOSTO KUPUJETE LOKALNE KMETIJSKE PRIDELKE? (predvsem svežo zelenjavo, sadje in začimbe ter dišavnice)

- Vedno
- Pogosto
- Občasno
- Redko
- Nikoli

2. ZAKAJ NE KUPUJETE LOKALNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV?

3. KJE KUPUJETE (LOKALNE) KMETIJSKE PRIDELKE? (predvsem svežo zelenjavo, sadje in začimbe ter dišavnice)

Možnih je več odgovorov

- V trgovini (supermarket, market ipd.)
- Na tržnici
- Na kmetiji
- Na stojnici ob cesti
- Preko spleta
- Drugo:

4. KAKO STE ZADOVOLJNI S PONUDBO LOKALNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV?

- Zelo zadovoljni (5)
- Zadovoljni (4)
- Delno zadovoljni (3)
- Nezadovoljni (2)

Zelo nezadovoljni (1)

5. KAJ BI VI ŠE DODALI V PONUDBO LOKALNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV?

6. KATERI DEJAVNIKI BI VAS PREPRIČALI, DA BI KUPOVALI VEČINO LOKALNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV PREKO SPLETA?

Možnih je več odgovorov

- Širok izbor ponudbe
- Nižja cena za 1 do 5 %
- Poznanje pridelovalca in njegovih pridelkov.
- Možnost dostave na dom
- Hitra odzivnost (dostava v istem dnevu ali naslednji dan)
- Ekološka pridelava
- Nič od naštetega
- Drugo: (prosim opredelite)

7. KOLIKO SREDSTEV PORABITE ZA NAKUP SPODAJ NAVEDENIH PRIDELKOV NA MESEC?

	manj kot 50 €	med 50 in 100 €	med 100 in 300 €	med 300 in 500 €	več kot 500 €
Sveža zelenjava	☐	☐	☐	☐	☐
Sveže sadje	☐	☐	☐	☐	☐
Sveže začimbe in dišavnice	☐	☐	☐	☐	☐

8. PRIBLIŽNO KOLIKO KILOGRAMOV POSAMEZNE VRSTE ZELENJAVE IN SADJA KUPITE NA MESEC V DOLOČENEM RASTNEM OBDOBJU?

Vpišite približni številko (enote so kg) v prazno polje pri posamezni vrsti zelenjave in sadja.

	V glavni rastni sezoni od maja do septembra	Izven glavne rastne sezone od oktobra do novembra
LISTNATA ZELENJAVA (solata, endivija, radič, rukola, motovilec, špinača, blitva, ohrovt, zelje...)		
CVETAČA, BROKOLI		
KORENOVKE (korenje, peteršilj, koleraba, rdeča pesa, zelena...)		
GOMOLJNICE (krompir, topinambur...)		
PLODOVKE (paradižnik, paprika, jajčevci, bučke, kumare...)		

	V glavni rastni sezoni od maja do septembra	Izven glavne rastne sezone od oktobra do novembra
STROČNICE (stročji fižol, grah, fižol v zrnju...)		
ČEBULNICE (čebula, česen, por...)		
ZAČIMBE IN DIŠAVNICE (bazilika, origano, majaron, meta, melisa...)		
SADJE (jabolka, hruške, slive, marelice, breskve, češnje, grozdje, jagode...)		

III. OSNOVNI DEMOGRAFSKO-SOCIALNI PODATKI

1. SPOL:

- Moški
 Ženski

2. V KATERO STAROSTNO SKUPINO SPADATE?

- Do 20 let
 21 - 40 let
 41 - 60 let
 61 let ali več

3. KRAJ IN OBČINA VAŠEGA STALNEGA PREBIVALIŠČA?

4. KAKŠNA JE VAŠA NAJVIŠJA DOKONČANA IZOBRAZBA?

- Nedokončana osnovna šola
 Osnovna šola
 Poklicna šola
 Srednja šola
 Višja/visoka šola
 Univerzitetna
 Magisterij/doktorat

5. ALI STE V DELOVNEM RAZMERJU?

- Da
- Ne

6. ALI STE GLEDE NA VRSTO PREHRANE

- Vsejedec/ka
- Vegeterijanec/ka
- Vegan/ka
- Drugo:

7. KOLIKO ČLANOV JE V VAŠEM GOSPODINJSTVU?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- Več kot 5

8. KOLIKŠNA JE VIŠINA SKUPNEGA MESEČNEGA DOHODKA V VAŠEM GOSPODINJSTVU?

- Manj kot 1.000 €
- Med 1.000 in 2.000 €
- Med 2.000 in 3.000 €
- Več kot 3.000 €